

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΗΧΟΣ-ΤΟΠΟΣ: ΑΚΟΥΣΤΙΚΕΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΘΝΟΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ/ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Του φοιτητή

Ιωάννη Φίλιππα Καραγεώργου

ΑΕΜ: 1922

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: Αλεξάνδρου Μαρία,

Καθηγήτρια, Εκπρόσωπος στην Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής ΑΠΘ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2024

Ευχαριστίες

Η συγγραφή της παρούσας εργασίας ολοκληρώθηκε μέσω συστηματικής προσπάθειας που στηρίχθηκε στην μελέτη ποικίλης βιβλιογραφίας και επιτόπιας έρευνας. Ειδικότερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια της διπλωματικής μου και Πρόεδρο του Τμήματος Μουσικών Σπουδών ΑΠ.Θ. κ. Μαρία Αλεξάνδρου, η οποία ήταν δίπλα μου καθ' όλη την διάρκεια συγγραφής της εργασίας μου και χάρη στην πολύτιμη βοήθεια της κατάφερα να την ολοκληρώσω. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Δανάη Στεφάνου, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ και την κ. Αθηνά Κατσανεβάκη μέλος του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ, ως μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους τρεις συμμετέχοντες του ντοκιμαντέρ. Συγκεκριμένα, ευχαριστώ ιδιαίτερα τον πατήρ Αθανάσιο Τύμπα, την κ. Δέσποινα Παναγιώτου και τον κ. Γεώργιο Γράβαλο όπως και την Αναστασία Καλαμπαλικά για την βοήθεια της, καθώς και την οικογένειά μου για την πολύτιμη της υποστήριξη έτσι ώστε να ξεπεράσω πρακτικά προβλήματα και ολοκληρώσω την διπλωματική μου εργασία, καθώς και στην γάτα μου την Caitlyn που ήρθε στην ζωή μου σε ένα πολύ δύσκολο σημείο αλλά κατάφερε και το έκανε καλύτερο.

Αφιερώνω την παρούσα εργασία με όλη μου την αγάπη και τον σεβασμό στην μνήμη του αγαπημένου μου πατέρα που δεν βρίσκεται πλέον στην ζωή.

Πρόλογος

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, το θεωρητικό και το πρακτικό. Στο μεν θεωρητικό αναλύεται η έννοια του ηχοτοπίου, γίνεται μια εκτενής αναφορά στην πόλη των Τρικάλων και την πολιτιστική της ταυτότητα με την βοήθεια ποικίλων γραπτών και ηλεκτρονικών πηγών και παρατίθενται τα συμπεράσματα της θεωρητικής μας προσέγγισης ενώ το πρακτικό περιλαμβάνει ένα podcast διάρκειας τριάντα λεπτών με τις συνεντεύξεις τριών κατοίκων των Τρικάλων. Περιλαμβάνει επίσης και τρία βίντεο παραρτήματα, ένα για κάθε συνεντευξιαζόμενο.

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	
1. Η έννοια του ηχοτοπίου	6
2. Η πόλη των Τρικάλων	8
2.1. Εισαγωγικά στοιχεία για την πόλη των Τρικάλων.....	8
2.2. Η γεωγραφική θέση της πόλης των Τρικάλων.....	8
2.3. Έδαφος– Κλίμα.....	9
3. Η ιστορία και οι ήχοι της πόλης των Τρικάλων	10
3.1. Ονοματολογία.....	10
3.2. Ο Μύλος του Ματσόπουλου.....	11
3.3. Οι ναοί των Τρικάλων.....	12
3.3.1. Ορθόδοξες Εκκλησίες.....	12
3.3.2. Ασκληπιείο.....	14
3.3.3. Οθωμανικό Τέμενος του Οσμάν Σαχ (Κουρσούμ- Τζαμί).....	15
3.4. Αρχοντικά της πόλης.....	16
3.5. Ο Ληθαίος ποταμός και οι γέφυρες του.....	17
3.6. Η ιστορική συνοικία Βαρούσι.....	19
3.7. Το φρούριο της πόλης.....	21
3.8. Το άλσος του Προφήτη Ηλία.....	22
3.9. Η Λαϊκή Αγορά.....	23
4. Πολιτιστική ταυτότητα και ηχητική κληρονομιά	24
4.1. Δημοτικό Ωδείο.....	24
4.2. Δημοτικό χορωδία.....	25
4.3. Κέντρο Ελληνικής μουσικής Τρικαλινών Δημιουργών.....	25
4.4. Παραδοσιακοί χοροί και τραγούδια.....	25
4.5. Κέντρο Έρευνας – Μουσείο Τσιτσάνη.....	26
5. Προσωπικότητες της πόλης	29
6. Γενικά Συμπεράσματα	30
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	
7. Τεχνικές υλοποίησης και εξοπλισμός	31
8. Συνεντεύξεις και παρατηρήσεις	34
8.1. Συμμετέχοντες.....	34
8.2. Δημιουργία Ερωτηματολογίου.....	34
8.3. Ηχητική Ανάλυση.....	34
9. Συμπεράσματα	37
10. Παράρτημα	39
11. Βιβλιογραφία	40

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θέμα:

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως κύριο αντικείμενο μελέτης τους ήχους που σχηματίζουν τα ηχοτοπία των Τρικάλων καθώς και τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτά από τους κατοίκους της πόλης.

Υλικό:

Για την υλοποίηση του θέματος της παρούσας εργασίας δημιουργήθηκε Podcast συνολικής διάρκειας τριάντα λεπτών, το οποίο περιλαμβάνει τρεις συνεντεύξεις από κατοίκους της πόλης και ηχητικά στιγμιότυπα μέσα από την πόλη των Τρικάλων. Τέλος, το podcast συνοδεύεται από τεκμηριωμένο κείμενο που αναλύει το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας και τρία βίντεο παραρτήματα με τίτλους: 1922_01, 1922_02, 1922_03 (1922 είναι το Α.Ε.Μ. του συγγραφέα)

Μεθοδολογία και ερωτήσεις έρευνας:

Σε αυτή την ενότητα θα αναφερθούμε τόσο στη μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε για να πραγματοποιηθεί η παρούσα εργασία, όσο και στις ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν. Υπήρξαν διάφορα στάδια που ακολουθήσαμε μέχρι η εργασία να πάρει την τελική της μορφή, τα οποία και θα παρουσιαστούν αναλυτικά στη συνέχεια.

Αρχικά, το πρώτο βήμα ήταν να βρεθεί το θέμα και ο τρόπος διάρθρωσης του ηχητικού μέρους, όμως οι στόχοι και ο απώτερος σκοπός της εργασίας εξελίχθηκαν μέσα από την έρευνα και την δημιουργία του Podcast. Στη συνέχεια, έγινε η συλλογή και μελέτη των βιβλιογραφικών πηγών που σχετίζονται τόσο με την ιστορία των Τρικάλων, όσο και με την θεωρία της μελέτης των ηχοτοπίων. Η εύρεση της βιβλιογραφίας ήταν απαιτητική στο κομμάτι που αναφερόμαστε στα Τρίκαλα, καθώς χρειάστηκε να μελετήσουμε διαφορετικά βιβλία και άρθρα σε τοπικές πηγές και ιστοσελίδες. Συνεχίζοντας, αξίζει να αναφερθούμε στα βήματα που ακολουθήσαμε έτσι ώστε να δημιουργηθεί το Podcast. Στην αρχή περιηγηθήκαμε σε διάφορα γνωστά σημεία της πόλης απαθανατίζοντας σχετικά πλάνα και ήχους. Έπειτα, έγινε η επιλογή των συμμετεχόντων και με βάση αυτούς δομήθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο της συνέντευξης. Το τελικό στάδιο περιλαμβάνει τις βιντεοσκοπήσεις των συνεντεύξεων καθώς και το κομμάτι της επεξεργασίας του Podcast. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε το κεντρικό ερώτημα που θα μας απασχολήσει στη συνέχεια, το οποίο είναι “Ποιοι είναι οι ήχοι που συναντάμε στην πόλη των Τρικάλων”.

Διάρθρωση της εργασίας:

Σε αυτό το μέρος της εισαγωγής θα παρουσιαστεί αναλυτικά το περιεχόμενο των εννοιών που απαρτίζουν την παρούσα εργασία. Ειδικότερα, η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει το θεωρητικό υπόβαθρο που σχετίζεται με την μελέτη των ηχοτοπίων και επιπλέον με εισαγωγικές πληροφορίες για τα Τρίκαλα και το δεύτερο μέρος τις τεχνικές υλοποίησης και τον εξοπλισμό που χρειάστηκε για να δημιουργηθεί το Podcast. Έπειτα, παρουσιάζονται αναλυτικά οι συμμετέχοντες που έλαβαν μέρος και τέλος ακολουθεί διεξοδική ανάλυση που αφορά τον σκοπό και τον στόχο της εργασίας σε συνδυασμό με προσωπικές απόψεις.

Στόχος εργασίας:

Αρχικά, η εργασία είχε ως στόχο τον εντοπισμό και την ανάδειξη των ηχοτοπίων της πόλης των Τρικάλων. Κατά την διάρκεια της συγγραφής της και της δημιουργίας του Podcast, ο αρχικός στόχος διαφοροποιήθηκε καθώς εμπλουτίστηκε και εξελίχθηκε. Πιο συγκεκριμένα: στην αρχή εντοπίσαμε τους χαρακτηριστικούς ήχους αυτής της πόλης και ζητήσαμε την άποψη τριών κατοίκων της με διαφορετικό κοινωνικό υπόβαθρο. Το ενδιαφέρον των συνεντεύξεων με τα τρία αυτά άτομα εστιάζεται στο πώς αντιλαμβάνεται ο κάθε ένας χωριστά τους συγκεκριμένους αυτούς ήχους.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. Η έννοια του ηχοτοπίου

Με τον όρο “ηχοτοπίο” αναφερόμαστε στο ακουστικό περιβάλλον που γίνεται αντιληπτό από τον άνθρωπο με βάση το πλαίσιο και τα στοιχεία του παρατηρητή. Ως όρος, το ηχοτοπίο επινοήθηκε αρχικά από τον Michael Southworth και διαδόθηκε από τον R. Murray Schafer στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Υπάρχει μια ποικίλη ιστορία της χρήσης του ηχοτοπίου ανάλογα με το πεδίο μελέτης, που κυμαίνεται από τον αστικό σχεδιασμό έως την οικολογία της άγριας ζωής και την επιστήμη των υπολογιστών κ.α. Όμως, είναι πολύ σημαντικό να γίνει ο διαχωρισμός του ηχοτοπίου από το ευρύτερο ακουστικό περιβάλλον καθώς το ακουστικό περιβάλλον είναι ο συνδυασμός όλων των ακουστικών πόρων, φυσικών και τεχνητών, μέσα σε μια δεδομένη περιοχή που επηρεάζονται από το περιβάλλον.

(Allen 2013; Grinfeder et al. 2022; Mitchell et al. 2023, 1)

Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO) τυποποίησε αυτούς τους ορισμούς το 2014 (Grinfeder et al. 2022). Το ηχοτοπίο είναι ο συνδυασμός των ήχων που σχηματίζονται ή προκύπτουν από ένα καθηλωτικό περιβάλλον και η μελέτη του αποτελεί αντικείμενο της ακουστικής οικολογίας ή της οικολογίας του ηχοτοπίου (Grinfeder et al. 2022). Πιο συγκεκριμένα, το ηχοτοπίο περιλαμβάνει το ευρύ φάσμα των θορύβων με τους οποίους ζούμε, από τους ήχους της φύσης, μέχρι το χτύπημα των καμπανών της εκκλησίας, τον παλμό μιας μπάντας σε ένα τοπικό χορευτικό κλαμπ ή το βουητό της κυκλοφορίας σε έναν δρόμο της πόλης. Από τη γένεση του όρου, αρκετοί μελετητές, ερευνητές και καλλιτέχνες έχουν δείξει ενδιαφέρον για την έννοια του ηχοτοπίου. Παρότι δεν είναι όλες οι προσεγγίσεις ή οι ορισμοί του ηχοτοπίου ταυτόσημοι, όλοι έχουν ως κοινό παράγοντα την αντίληψη και οπτική του κάθε δέκτη παρά οποιαδήποτε επιστημονική μέτρηση μιας αντικειμενικής ακουστικής πραγματικότητας. Επιπλέον, δεδομένου ότι το ηχητικό περιβάλλον (ή ηχοτοπίο) αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές, τεχνολογικές και φυσικές συνθήκες του χώρου, οι μελετητές και οι καλλιτέχνες του ηχοτοπίου τείνουν να αναγνωρίζουν ότι η παρουσία και οι δραστηριότητες των ανθρώπων σε ένα περιβάλλον, αδιαμφισβήτητα, θα έχουν επίδραση στο ηχητικό του τοπίο. Ενώ οι ήχοι του περιβάλλοντος δίνουν στους κατοίκους του μια κοινωνικά καθορισμένη και ουσιαστική «αίσθηση του τόπου», τα ηχητικά χαρακτηριστικά του τόπου προωθούν ορισμένα είδη συμπεριφοράς από τους κατοίκους, των οποίων οι δραστηριότητες βοηθούν στη διαμόρφωση της ηχητικής ταυτότητας του. Για τους λόγους αυτούς, ένα ηχοτοπίο μπορεί να θεωρηθεί ως μια ακουστική εκδήλωση του «τόπου» αλλά και ως ένα εργαλείο μέσω του οποίου επιβεβαιώνεται το κοινωνικό νόημα του τόπου. Ωστόσο, τα ηχοτοπία λόγω της ίδιας τους της φύσης είναι εφήμερα. Μία επιπλέον δυσκολία στο να περάσουν στην αιωνιότητα, είναι η αδυναμία των διαθέσιμων τεχνικών μέσων να τα απαθανατίσουν πλήρως. Αυτό ήταν ακόμη πιο δύσκολο να συμβεί στα χρόνια πριν την έναρξη των ηχογραφήσεων. Για να μπορέσουμε να συλλάβουμε τουλάχιστον ένα τμήμα των ηχοτοπίων του παρελθόντος πρέπει να βασιστούμε στις διαθέσιμες μαρτυρίες των ανθρώπων του τότε. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ποιότητα και η ποσότητα των ίδιων των μαρτυριών να επηρεάζουν την γενική εικόνα που μπορούμε να σχηματίσουμε για τα ηχοτοπία αυτά. Μελετώντας ένα ηχοτοπίο αργά ή γρήγορα θα συναντήσουμε και τα ηχώσήματά του. Σύμφωνα με τον Schafer, ηχώσημα είναι οι ξεχωριστοί ήχοι ενός τόπου, τους οποίους δεν συναντάμε σε αυτήν την σημαντικότητα ή ομορφιά σε άλλο τόπο. Ασχέτως του αριθμού των ηχώσημων ενός τόπου, αυτά καθορίζουν την ακουστική ταυτότητα του τόπου αυτού και είναι πολύ σημαντικά για τους κατοίκους (Ετμεκτσόγλου 2014, 11).

(Allen 2013; Grinfeder et al. 2022; Mitchell et al. 2023, 3; Schafer 1994, 7-9)

Το πρωτοποριακό World Soundscape Project ([project site](#)), που ιδρύθηκε από τον Schafer στο Πανεπιστήμιο Simon Fraser, ασχολείται με τη μελέτη της ακουστικής οικολογίας ή της οικολογίας του ηχοτοπίου με στόχο τη μελέτη της σχέσης μεταξύ των ανθρώπων και του ακουστικού τους περιβάλλοντος. Κεντρικός στόχος του είναι η εξεύρεση λύσεων μέσω των οποίων θα επιτευχθούν οικολογικά ισορροπημένα ηχοτοπία και θα υπάρξει αντιστοιχία στη σχέση μεταξύ της ανθρώπινης κοινότητας και του ηχητικού της περιβάλλοντος (Grinfeder et al. 2022). Σύμφωνα με την Δανάη Στεφάνου (2006, 6-7), η εμφάνιση και η ραγδαία εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης προκαλεί την φθίνουσα πορεία των αυθεντικών ήχων ενός ηχοτοπίου, οι οποίοι έχουν αρχίσει να αντικαθίστανται από πανομοιότυπα αστικά ηχοτοπία. Ο Schafer (1994) χωρίζει τα ηχοτοπία σε ηχοτοπία υψηλής πιστότητας (hi-fi soundscape) και σε ηχοτοπία χαμηλής πιστότητας (lo-fi soundscape). Ένα ηχοτοπίο υψηλής πιστότητας είναι αυτό στο οποίο οι διακριτοί ήχοι μπορούν να ακουστούν ξεκάθαρα λόγω του χαμηλού επιπέδου περιβαλλοντικού θορύβου. Ενώ σε ένα χαμηλής πιστότητας ηχοτοπίο τα μεμονωμένα ακουστικά σήματα χάνονται στο πολύ πυκνό σύνολο των ήχων (Schafer 1994, 43). Από τη δεκαετία του 1960, θέματα που σχετίζονται με τα ηχοτοπία έχουν κινήσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών σε διάφορους κλάδους που ασχολούνται με τον άνθρωπο, τον τόπο και τον ήχο. Δεδομένου ότι η μουσική συνδέεται άρρηκτα με τον άνθρωπο και εξαιτίας της επιρροής που ασκεί εκείνος στο ακουστικό του περιβάλλον, συναντάμε ποικίλες μελέτες σχετικές με τα ηχοτοπία, στους τομείς της μουσικολογίας, της εθνομουσικολογίας, της μουσικής γεωγραφίας, της ανθρωπολογίας και της αρχιτεκτονικής ιστορίας.
(Allen 2013)

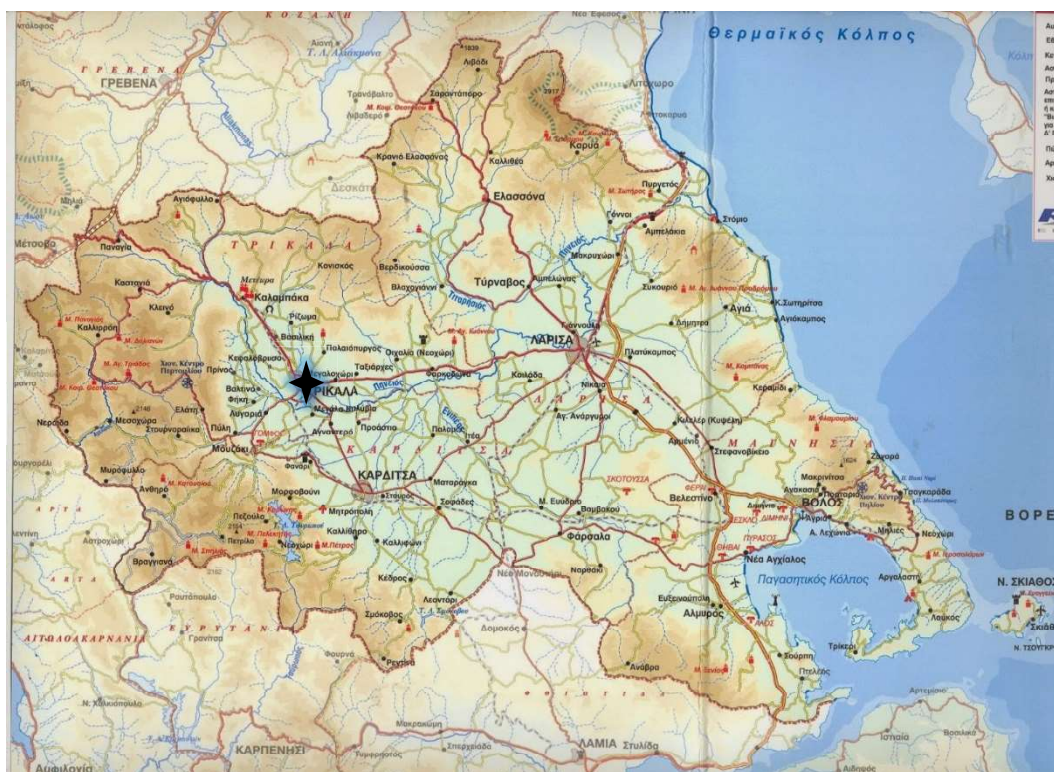
Ο Chion (2019) χωρίζει τον τρόπο με τον οποίο ακούμε του περιβάλλοντος γύρω μας σε τρεις κατηγορίες. Ο πρώτος είναι η αιτιολογική ακρόαση (causal listening) κατά την οποία έμφαση δίνεται στην πληροφορία που παίρνουμε μέσα από την ακρόαση και ειδικότερα σχετικά με την πηγή του ήχου είτε αυτή είναι ορατή σε εμάς ή όχι. Αυτός ο τρόπος χρησιμοποιείται κατά την ακρόαση των ήχων στο μεγαλύτερο κομμάτι της καθημερινότητας μας και σε αυτόν βασίστηκαν και οι τρεις συνεντευξιαζόμενοι για να παρουσιάσουν τους ήχους της καθημερινότητας τους στην πολη των Τρικάλων. Ο δεύτερος τρόπος είναι η σημασιολογική ακρόαση (semantic listening) κατά την οποία η έμφαση δίνεται στον τρόπο και στο μέσο το οποίο χρησιμοποιείται για την μετάδοση ενός μηνύματος, όπως η προφορική ή γραπτή γλώσσα ή και κάποιος κώδικας όπως ο κώδικας Μορς. Ο τρίτος τρόπος είναι η μειωμένη ακρόαση (reduced listening) κατά την οποία η έμφαση δίνεται μόνο στον ήχο και στα χαρακτηριστικά του. Αυτός ο τρόπος ακρόασης χρησιμοποιήθηκε κατά τις εξορμήσεις στην πόλη των Τρικάλων με σκοπό την συγκέντρωση πλάνων και ήχων.

Επιπροσθέτως, ο όρος ηχοτοπίο περιλαμβάνει και την αντίληψη του ακροατή για τους ήχους που ακούγονται: «πώς αυτό το περιβάλλον γίνεται κατανοητό από εκείνους που ζουν μέσα σε αυτό» και επομένως, επηρεάζει την σχέση ανάμεσα σε ακροατή και περιβάλλον ([Wikipedia "Soundscapes" 2024](#)). Ο Schafer στα τέλη της δεκαετίας του 70' μέσα από μια σειρά ερευνών διαπίστωσε ότι οι νεότερες ηλικίες ήταν λιγότερο ικανές να ξεχωρίσουν μεταξύ διαφόρων ακουστικών ερεθισμάτων μέσα στο ακουστικό τους περιβάλλον (ηχοτοπίο). Το πρόβλημα αυτό προέρχεται από τη φύση του σύγχρονου ηχοτοπίου (Στεφάνου 2006, 6). Η ακουστική οικολογία μεταξύ άλλων έχει ως σκοπό και την διατήρηση της “βιώσιμης πηγής”. Μέσω της ηχογράφησης και καταγραφής των ηχοτοπίων επιτυγχάνεται η διατήρηση των ιδιαίτερων τους χαρακτηριστικών. Με την εισαγωγή της ακουστικής οικολογίας στον χώρο της τέχνης άρχισαν να εμφανίζονται δράσεις όπως ο “ηχητικός περίπατος” με σκοπό την ανάδειξη της ιστορίας της πόλης η οποία τον φιλοξενεί μέσω των ήχων της (Στεφάνου 2006, 7). Ηχητικός περίπατος βάσει Hildegard (1974) είναι οποιαδήποτε εξόρμηση της οποίας ο κύριος σκοπός είναι η ακρόαση του περιβάλλοντος.

2. Η πόλη των Τρικάλων

2.1. Εισαγωγικά στοιχεία για την πόλη των Τρικάλων

Η Περιφερειακή Ενότητα Τρικάλων (παλαιότερα νομός Τρικάλων) καλύπτει συνολική έκταση 3389 τ.μ. και αποτελεί το ΒΔ τμήμα ολόκληρης της Θεσσαλίας (Νημάς 2018, 25). Η έκταση αυτή αντιστοιχεί στα 2,8% της συνολικής έκτασης της ελληνικής επικράτειας και περίπου στο ¼ τους Θεσσαλίας. Συνορεύει στο βορρά με την Π.Ε. Γρεβενών, δυτικά με τις Π.Ε. Ιωαννίνων και Άρτας, ανατολικά με την Π.Ε. Λάρισας και νότια με την Π.Ε. Καρδίτσας (Νημάς 2018, 25). Η πόλη των Τρικάλων είναι η πρωτεύουσα του νομού και της Περιφερειακής ενότητας Τρικάλων καθώς και η έδρα του δήμου Τρικκαίων και ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 85.653 κατοίκους ([Βικιπαίδεια “Τρίκαλα”](#) 2024).

Εικόνα 1. Γεωφυσικός χάρτης της Θεσσαλίας (με το μαύρο αστέρι η θέση των Τρικάλων)

Πηγή: https://ergotexniki.blogspot.com/2014/06/blog-post_4654.html(29/08/2024)

2.2. Η γεωγραφική θέση της πόλης των Τρικάλων

Στην περιοχή που είναι κτισμένα τα σημερινά Τρίκαλα βρίσκονταν η πόλη της αρχαίας Τρίκκης στα ριζά τριών λόφων της οροσειράς των Αντιχασίων (Εικόνα 1). Ο νομός Τρικάλων καλύπτεται κυρίως από οροσειρές οι οποίες αποτελούν το 65% του συνόλου της έκτασης του ενώ το 20% είναι πεδιάδες. Λόγω των εδαφικών της χαρακτηριστικών και περιφερειακά της πόλης έχει αναπτυχθεί μία σπάνια ποικιλία μαύρου έλατου που μπορεί κανείς να συναντήσει, κυρίως, στην ορεινή περιοχή του Περτουλιού. ([Βικιπαίδεια “Τρίκαλα”](#) 2024; Μπαντέκας 2003, 39-49; Νημάς 2018, 5)

2.3. Έδαφος– Κλίμα

Η οροσειρά της Πίνδου, η οποία διασχίζει ολόκληρη την Περιφέρεια των Τρικάλων όπως και οι δύο χαμηλότερες οροσειρές των Χασίων και Αντιχασίων παίζουν σημαντικό ρόλο στην εδαφική διαμόρφωση καθώς και στο κλίμα που επικρατεί στην περιοχή. Οι παραπάνω οροσειρές είναι τα φυσικά όρια μεταξύ των Τρικάλων και των υπόλοιπων περιφερειών που συνορεύουν τριγύρω. Το έδαφος κατά κύρια βάση είναι ορεινό. Στην οροσειρά της Πίνδου συναντούμε τις κορυφές Αυγό, Άσπρα Λιθάρια και τα Αθαμανικά Όρη ή αλλιώς Κακαρδίστα. Το πιο γνωστό βουνό που υπάρχει στην περιοχή είναι το όρος Κερκέτιον ή αλλιώς Κόζιακας με υψηλότερη κορυφή στα 1901μ. Είναι βουνό ιδιαίτερης ομορφιάς με σπάνια φυτά και δέντρα όπως οξιές, βαλανιδιές, πλατάνια, έλατα, κυπαρίσσια και πολλά άλλα. Ο Κόζιακας βρίσκεται περίπου 30 χιλ. Δυτικά από τα Τρίκαλα, και στις πλαγιές του είναι χτισμένα τα φημισμένα χειμερινά θέρετρα Ελάτη και Περούλι όπου διαδραματίζονται διάφορες χειμερινές δραστηριότητες και είναι ένας από τους πιο σημαντικούς χειμερινούς τουριστικούς προορισμούς. Στα βόρεια, ανάμεσα στην Πίνδο και τα όρη Όλυμπος και Καμβούνια μεσολαβούν τα βουνά των Χασίων και Αντιχασίων τα οποία χωρίζουν τη Θεσσαλία από την Μακεδονία και πάνω στα οποία βρίσκονται πολλά όμορφα και γραφικά χωριά.

Ο κεντρικός και βασικός οικονομικός άξονας του θεσσαλικού κάμπου έχει τη βάση της στην φυτική και ζωική παραγωγή, ο οποίος με τα προϊόντα που παράγει τροφοδοτεί ολόκληρη την χώρα αλλά και τις χώρες του εξωτερικού. Οι δύο μεγάλες και κύριες πεδιάδες είναι η πεδιάδα των Τρικάλων και της Καλαμπάκας που βρίσκονται στα νότια και κεντρικά αντίστοιχα. Ο κάμπος είναι πολύ εύφορος επειδή υπάρχουν πολλά ποτάμια τα οποία διασχίζουν ολόκληρη την Π.Ε. Ανάμεσα σε όλους τους ποταμούς που διατρέχουν όλη την Π.Ε. Τρικάλων ξεχωρίζουν ο Πηνειός και ο Αχελώος. Και οι δύο πηγάζουν από την ίδια περιοχή (οροσειρά τους Πίνδου) και ο μεν Πηνειός εκβάλλει στο Αιγαίο Πέλαγος μέσω της κοιλάδας των Τεμπών, ο δε Αχελώος στο Ιόνιο Πέλαγος. Σήμα κατατεθέν της πόλης των Τρικάλων είναι ο ποταμός Ληθαίος (Εικόνα 2), ο οποίος προσδίδει στην πόλη μια ξεχωριστή ομορφιά. Ο Ληθαίος πηγάζει από την περιοχή των Αντιχασίων και καταλήγει στον Πηνειό. Όλοι οι ποταμοί πηγάζουν από τα βουνά της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, οι ποταμοί Πορταϊκός, Μαλακασιώτης, Καστανιώτης και Κλεινοβίτικος πηγάζουν από την Πίνδο ενώ από τα Χάσια και τα Αντιχάσια πηγάζουν οι Αγιαμονιώτης, Μουργάνης, Νεοχωρίτικος αλλά και ο Ληθαίος. Η ύπαρξη του θεσσαλικού κάμπου με τις πεδιάδες και τους ποταμούς επηρεάζουν το κλίμα του νομού Τρικάλων δίνοντας του χαρακτηριστικά ηπειρωτικού κλίματος με πολύ κρύους χειμώνες και ιδιαίτερα θερμά καλοκαίρια. Ο μέσος όρος της θερμοκρασίας ετησίως κυμαίνεται μεταξύ 16° και 17° C στα πεδινά σε αντίθεση με τα ορεινά όπου η θερμοκρασία μειώνεται αισθητά. Επίσης, η αυξημένη υγρασία η οποία οφείλεται στις συχνές βροχοπτώσεις και τους σφοδρούς ανέμους που πνέουν στην περιοχή αποτελεί χαρακτηριστικό του κλίματος. Επίσης, πολύ συνηθισμένες είναι οι χιονοπτώσεις, κυρίως στα χωριά της Πίνδου που κάνουν τα μέρη αυτά αξιόλογα τουριστικά θέρετρα τα οποία δέχονται μεγάλο όγκο επισκεπτών – τουριστών.

([E.M.Y. 2024](#); Μπαντέκας 2003, 39-49; Νημάς 2018, 5)

Εικόνα 2. Ληθαίος ποταμός, κεντρική γέφυρα, 19^{ος} αι.

Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lithaios_-_bridge_668.jpg (29/08/2024)

3. Η ιστορία και οι ήχοι της πόλης των Τρικάλων

3.1. Ονοματολογία

Ο Όμηρος κάνει αναφορά στην αρχαία Τρίκα ή Τρίκη, πόλη η οποία ήταν χτισμένη στην περιοχή που σήμερα βρίσκεται η πόλη των Τρικάλων και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή βορειοανατολικά του Ληθαίου στο κέντρο της συνοικίας του Βαρουσίου. (Νημάς 2018, 320). Σε ό,τι αφορά την προέλευση των ονομάτων Τρίκη και Τρίκαλα υπάρχουν πολλές και διάφορες απόψεις. Μια άποψη υποστηρίζει ότι η πόλη έχει πάρει το όνομα της από την θεά Τρίκη, κόρη του Πηνειού η Ασωπού ποταμού. (Κατσόγιαννος 2001, 9). Σε πολλά αρχαία νομίσματα που έχουν βρεθεί κατά καιρούς σε ανασκαφές, απεικονίζεται η θεά Τρίκη να κρατά στα χέρια της μια φιάλη ή θήκη φαρμάκων και τον Ασκληπιό να προσφέρει φαγητό και νερό στον ιερό όφι. Στην ίδια πλευρά διακρίνεται παρά την φθορά η επιγραφή «ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ» (Νημάς 2018, 320). Μια άλλη άποψη υποστηρίζει ότι κατά την αρχαιότητα, η πόλη ήταν κτισμένη στους πρόποδες του όρους Τρικάρανον από το οποίο πήρε και το όνομα της και με το πέρασμα των αιώνων εξελίχθηκε σε Τρίκαρα και αργότερα σε Τρίκαλα. (Νημάς 2018, 321). Η περιοχή των Τρικάλων καθώς και όλη η Ελλάδα άλλωστε πέρασε από μια σειρά παρατεταμένων επιθέσεων και σκληρών πολέμων για μεγάλο χρονικό διάστημα. Εισβολείς, όπως Πέρσες, Φράγκοι, Γότθοι, Ούνοι, Σλάβοι Βούλγαροι και Νορμανδοί κατέκτησαν τα Τρίκαλα όπως άλλωστε και ολόκληρη την Ελλάδα. Το χρονικό διάστημα μεταξύ 6^{ου} και 11^{ου} αιώνα μ.Χ. γίνονται οι πρώτες αναφορές στην πόλη με το σημερινό της όνομα ως Τρίκαλα και ως μέρος η της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Οι Οθωμανοί κατακτούν τα Τρίκαλα το 1393 ενώ στις 23 Αυγούστου 1881, με την Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης τα Τρίκαλα προσαρτώνται στην υπόλοιπη Ελλάδα.

(Madeintrikala.gr 2024γ; [Βικιπαίδεια “Τρίκαλα”](#) 2024; Ζιάκας 1992, 131-137; Κατσόγιαννος 2001, 9-10; Νημάς 2018, 320-321)

3.2. Ο Μύλος του Ματσόπουλου

Σε απόσταση αναπνοής από το κέντρο των Τρικάλων και πλησιάζοντας στο συνοικισμό της Αγίας Μονής συναντάμε ένα από τα πιο όμορφα τοπία που κυριαρχούν στην πόλη. Ο Μύλος Ματσόπουλου ξεκίνησε να λειτουργεί το 1884 και η λειτουργία του διήρκησε ακριβώς έναν αιώνα, έως το 1984. Είναι ο πρώτος βιομηχανικός αλευρόμυλος που χτίστηκε στην Ελλάδα και ο μεγαλύτερος των Βαλκανίων. Πλέον, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μνημεία βιομηχανικής κληρονομιάς της χώρας.

Ο χώρος του Μύλου Ματσόπουλου, περιβάλλεται από ένα καταπράσινο πάρκο και διασχίζεται από τον Αγιαμονιώτη ποταμό (Εικόνα 3) και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα βιομηχανικά μνημεία που υπάρχουν σήμερα έχοντας ως χαρακτηριστικό του γνώρισμα την εμφανή λιθοδομία, τις κεραμοσκεπές και την υψικάμινο. Το παλιό αυτό εργοστάσιο περιβάλλεται από ένα τόσο ειδυλλιακό τοπίο, μέσα στα πλατάνια, που το κάνει μοναδικό σε ομορφιά. Η έκταση του είναι 90 περίπου στρέμματα και ιδρύθηκε από τους αδελφούς Αγαθοκλή το 1884, τρία μόλις χρόνια από την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στο ελληνικό βασίλειο. Κληρονόμος όλης της περιουσίας ήταν ο Γιάννης Ματσόπουλος ο οποίος το 1978 το δώρισε στον Δήμο Τρικκαίων, έχοντας ως στόχο να ενσωματωθεί με την πόλη και να προσελκύσει τους κατοίκους, όπου μέχρι και σήμερα εκμεταλλεύεται τη μοναδική αυτή ομορφιά. Ο τελευταίος ενοικιαστής του Μύλου φέρεται να είναι ο Αθ. Κατσιάκος από το 1972 έως το 1984 οπότε και σταμάτησε πλέον η λειτουργία του. Τα τελευταία χρόνια δούλευε και με ρεύμα και με νερό και είχε επτά κυλίνδρους καθώς και η παραγωγή του έφτανε τα 1700 κιλά την ημέρα. Σήμερα το Πάρκο Ματσόπουλου είναι ένα πάρκο γεμάτο πράσινο με χώρους αναψυχής και αθλητικές υποδομές ενώ στο εσωτερικό των κτιρίων του, ο επισκέπτης βρίσκεται σε έναν πολυώροπο πολιτισμού και τέχνης όπου μπορεί να επισκεφτεί το Βιομηχανικό Μουσείο, την αίθουσα του χειμερινού και θερινού κινηματογράφου καθώς και τα εργαστήρια ζωγραφικής και γλυπτικής και να απολαύσει τον καφέ του στην καφετέρια του Μύλου. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια διοργανώνεται στον Μύλο του Ματσόπουλου, κατά την περίοδο Χριστουγέννων, το περίφημο χριστουγεννιάτικο θεματικό πάρκο «Μύλος των Ξωτικών», πόλος έλξης τουριστών όχι μόνο από τον ελλαδικό χώρο αλλά κι από τις χώρες των Βαλκανίων.

([Madeintrikala.gr](#) 2024στ; [Madeintrikala.gr](#) 2024η; Κατσαρός 2014; Κατσόγιαννος 1988, 188-190; Νημάς 2018, 383)

Ο Μύλος του Ματσόπουλου, αποτελεί μία τοποθεσία της οποίας το ηχητικό προφίλ, αποτελείται κυρίως από ήχους μουσικής. Λόγω της χρήσης του από τον Δήμο και την Π.Ε. Τρικάλων, στο χώρο του μύλου καθώς και στο πάρκο του, διοργανώνονται διάφορες συναυλίες, φεστιβάλ και πολλές άλλες εκδηλώσεις καλλιτεχνικού χαρακτήρα. Έτσι οι ήχοι που μπορεί να συναντήσει κανείς σε αυτόν, είναι η μουσική αυτών των εκδηλώσεων, καθώς και οι ήχοι των επισκεπτών και μικροπωλητών που παρευρίσκονται σε αυτές. Ένα ακόμη στοιχείο, του ηχητικού προφίλ του Μύλου το καλοκαίρι, είναι ο θερινός κινηματογράφος ο οποίος στήνεται στο χώρο του μύλου και γεμίζει τα βράδια με ήχους και μουσικές από την εκάστοτε ταινία που προβάλλεται. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια ο Μύλος φιλοξενεί το χριστουγεννιάτικο θεματικό πάρκο «Μύλος των Ξωτικών». Έτσι την περίοδο λειτουργίας του, κοντά στα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά, ο Μύλος αποκτά ένα ιδιαίτερο ηχητικό χαρακτήρα, γέλια και φωνές παιδιών, μουσικές και χριστουγεννιάτικες μελωδίες, ήχοι των επισκεπτών και των μικροπωλητών δημιουργούν αυτό το ιδιαίτερο ηχητικό προφίλ το οποίο συναντά κανείς μόνο την συγκεκριμένη εποχή.

Εικόνα 3. Ο Μύλος του Ματσόπουλου, 19^{ος} αι.

Πηγή:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%CE%9C%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CE%9C%CE%B1%CF%84%CF%83%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85.jpg

(29/08/2024)

3.3. Οι ναοί των Τρικάλων

3.3.1. Ορθόδοξες Εκκλησίες

Οι εκκλησίες που υπάρχουν στην πόλη των Τρικάλων φανερώνουν το υψηλό επίπεδο της πίστης του Τρικαλινού λαού. Η ανάγκη του κόσμου να έρθει πιο κοντά στην θρησκεία οδήγησε στη συνεχή κατασκευή εκκλησιών. Όταν ο γνωστός περιηγητής Ι.Μπιέρνστολ επισκέφτηκε το 1779 τα Τρίκαλα έκανε αναφορά για επτά ναούς που όλοι βρίσκονταν στην συνοικία του Βαρουσίου στα ριζά του Φρουρίου ενώ το 1812 ο Άγγλος Henry Holland έγραψε ότι οι ναοί ήταν δέκα (Νημάς 2018, 355). Ο πρώτος χριστιανικός ναός στην πόλη τοποθετείται περίπου το 325 μ.Χ.. Αυτή την στιγμή οι ναοί μέσα στην πόλη ανέρχονται σε 24 παλιοί και νέοι. Κατά χρονολογική σειρά είναι οι παρακάτω:

Ο Άγιος Δημήτριος, μια αρκετά μικρή εκκλησία της οποίας η ανέγερση χρονολογείται πριν το 1588. Η ανακαίνιση του τέμπλου της έγινε το 1839 και οι τοιχογραφίες της είναι του 17^{ου} αιώνα.

Οι Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός που βρίσκεται στη συνοικία Βαρούσι. Δεν γνωρίζουμε τον χρόνο ανέγερσης της αλλά ανακαινίστηκε και συντηρήθηκε το 1975 ενώ πλησίον του ναού βρίσκεται το παρεκκλήσι του Αγίου Ευθυμίου και του Αγίου Σπυρίδωνος.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμονας και ο Άγιος Παντελεήμονας που είναι χτισμένος πίσω από την Παναγία Φανερωμένη και είναι μια μονόκλιτη και καμαροσκέπαστη εκκλησία.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος μονόκλιτος καμαροσκέπαστος ναός, κοντά στο ναό του Αγίου Νικολάου του οποίου είναι παρεκκλήσι. Το εσωτερικό του κοσμείται από πολύ όμορφες εικόνες.

Η Αγία Μαρίνα, μεταξύ Φρουρίου και λόφου του Προφήτη Ηλία, μονόκλιτη βασιλική που χτίστηκε το 1766 και ανακαινίστηκε το 1924.

Η Αγία Παρασκευή, χτισμένη το 1843, τρίκλιτη βασιλική εκκλησία που στο εσωτερικό της φυλάσσονται τα λείψανα του Αγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας του Θαυματουργού.

Η Παναγία Φανερωμένη, επίσης τρίκλιτη βασιλική η οποία άρχισε να χτίζεται το 1849 και τελείωσε το 1853.

Η Αγία Επίσκεψη ήταν η πρώτη μητρόπολη της πόλης όπου έγινε η λειτουργία της απελευθέρωσης της από τους Τούρκους στις 25 Αυγούστου του 1881. Άρχισε να χτίζεται το 1863 και ολοκληρώθηκε το 1877 ενώ είναι ο δεύτερος σε μέγεθος μετά τον Άγιο Νικόλαο.

Ο Άγιος Στέφανος τρίκλιτη βασιλική εκκλησία που χτίστηκε στη θέση του παλιού ναού που είχε καεί.

Ο Ιερός Ναός Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένη είναι κτισμένη επί της οδού Καρίτσης και δίπλα από το Κουρσούμ τζαμί. Πεντάκλιτη βασιλική της οποίας η ανέγερση ξεκίνησε το 1881..

Ο Προφήτης Ηλίας είναι εξωκλήσι χτισμένο στην κορυφή του λόφου που φέρει το όνομα του προφήτη και μέσα σε ένα απaráμιλλης ομορφιάς φυσικό τοπίο.

Η Ζωοδόχος πηγή Σαραγίων είναι μια τρίκλιτη βασιλική η οποία ανεγέρθηκε το 1932 και στα χρόνια που ακολούθησαν επεκτάθηκε τρεις φορές ενώ το 1987 χτίστηκε ένας νέος πολύ μεγάλος ναός παραπλεύρως του παλαιού.

Ο Άγιος Νεκτάριος είναι τρίκλιτη βασιλική, πολύ μεγάλη εκκλησία της οποίας τα εγκαίνια έγιναν το 2001 ενώ σήμερα λειτουργεί και το παρεκκλήσι του Αγίου Παΐσιου.

Ο ναός της Αγίας Σοφίας(Παλαιοημερολογιτών) είναι τρίκλιτη βασιλική με δύο τράπεζες και λειτουργεί με το παλαιό ημερολόγιο.

Ο Άγιος Βησσαρίωνας είναι ο πολιούχος της πόλης των Τρικάλων. Ο ναός χτίστηκε το 1995 και είναι σταυροειδής με τρούλο ενώ στις κατακόμβες του υπάρχουν πέντε παρεκκλήσια.

Ο Ναός Αγίου Γεωργίου στο Πάρκο Ριζαριού, εξωκλήσι το οποίο κατασκευάστηκε το 1810 και είναι σταυροειδής με τρούλο.

Ο Άγιος Γρηγόριος βρίσκεται στην περιοχή Γαρδικάκι, ναός σταυροειδής με τρούλο και στο υπόγειο έχει το παρεκκλήσι του Αγίου Λουκά

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός είναι τρίκλιτη βασιλική και μέσα στον ναό φυλάσσεται ο χιτώνας του Αγίου.

Ο Άγιος Νικόλαος εκ Μετσόβου στην συνοικία Πράσινη Γωνιά. Είναι τρίκλιτη βασιλική που λειτούργησε για πρώτη φορά το 1977. Στο πίσω μέρος του ναού βρίσκεται το Πρώτο Νεκροταφείο της πόλης.

Ο Άγιος Οικουμενιος είναι χτισμένος στη συνοικία σεισμόπληκτα και είναι μια μικρή μονόκλιτη βασιλική ενώ έχει αρχίσει η ανέγερση ενός μεγαλύτερου ναού.

Ο ναός των Ταξιαρχών ο οποίος βρισκόταν χτισμένος μέσα στον περίβολο του φρουρίου όπου και καταστράφηκε το 1393 αλλά το 1998 χτίστηκε νέος ναός στην πλατεία Δεσποτικού.

Η Αγία Ειρήνη κατασκευάστηκε το 1968 και είναι παρεκκλήσι του Ναού της Αγίας Επισκέψεως.

Ο Άγιος Αθανάσιος Μπάρας είναι μια τρίκλιτη βασιλική επί της οδού Κονδύλη η οποία χτίστηκε το 1951.

Αγίου Αθανασίου Αγίας Μονής. Μεγάλη Τρίκλιτη Βασιλική με Τρούλο. Ο σημερινός Ναός επισκευάστηκε και ανυψώθηκε μεταξύ 1930-1934, στη θέση του παλαιού που είχε κτιστεί το 1833. Ο παλαιός ναός για πρώτη φορά αναφέρεται το 1691 και το 1764 είχε ανακαινιστεί και επεκταθεί.

Της Αναλήψεως Του Κυρίου που είναι ένα εξωκλήσι στην κορυφή ενός λόφου που ανήκει στα Χάσια.

Ο άγιος Νικόλαος-Μητροπολιτικός ναός (Εικόνα 4) είναι ο μεγαλύτερος ναός της πόλης, σταυροειδής με τρούλο ο οποίος θεμελιώθηκε το 1948 και λειτούργησε για πρώτη φορά το 1959.

(Μπακοβασίλης 2019α; Μπακοβασίλης 2019β; Νημάς 2018, 355-367)

Λόγω του μεγάλου αριθμού των εκκλησιών στα Τρίκαλα οι ήχοι που συσχετίζονται με αυτές είναι πολύ συνηθισμένοι για τον τρικαλινό λαό, ειδικά στην συνοικία του Βαρουσίου που η παρουσία των εκκλησιών είναι πολυπληθής. Κάποιοι από αυτούς τους ήχους, είναι οι ήχοι από τα καμπαναριά, όπως αναφέρει ο Πατήρ Αθανάσιος Τύμπας στο παράρτημα 1922_01 στα 08:01 λεπτά, ο ήχος των βυζαντινών μελωδιών που ψέλνονται κατά τις λειτουργίες, όπως αναφέρει επίσης στο ίδιο παράρτημα ο Πατήρ Αθανάσιος στα 04:15 λεπτά, και ο ήχος των ανθρώπων που κινούνται από και προς την εκκλησία όταν τελειώνει ή αρχίζει η λειτουργία αντίστοιχα. Κάποιοι από τους ήχους που συναντάμε στο εσωτερικό της εκκλησίας, όπως είναι οι ψαλμοί, ο ήχος του θυμιατού, τα κηρύγματα των ιερέων και οι πιστοί που σιγοψέλνουν παράλληλα γίνονται μέρος του ευρύτερου ηχοτοπίου του εξωτερικού της εκκλησίας κυρίως σε περιόδους σημαντικές για την χριστιανική λατρεία κατά τις οποίες πληθώρα κόσμου συγκεντρώνεται εντός και εκτός της εκκλησίας.

Εικόνα 4. Ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Νικολάου, 20^{ος} αι.

3.3.2. Ασκληπιείο

Η πόλη των Τρικάλων θεωρείται μια πόλη άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό καθώς ακριβώς δίπλα από τον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου, η σκαπάνη έφερε στο φως αρχαιολογικά ευρήματα τα οποία παραπέμπουν στην ύπαρξη εκεί του Ασκληπιείου ένα αρχαίο θεραπευτήριο κι αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στο σημαντικότερο εύρημα της αρχαιότητας, το Ασκληπιείο. Σύμφωνα με μαρτυρίες, ο Ασκληπιός κατάγονταν από την Τρίκκη (Παπαστεργίου 2021, 149). Το Ασκληπιείο της Αρχαίας Τρίκκης ήταν ιερός τόπος λατρείας και θεραπείας, αφιερωμένο στο θεό της ιατρικής Ασκληπιό. Τα Τρίκαλα (αρχ. Τρίκκη) είναι η γενέτειρα του σπουδαίου ιατρού της αρχαιότητας. «Εγώ ο Ασκληπιός, εξ ιερής Τρίκκης ήκω. Ευσέβιος III.14.6» Οι αρχαιολογικές σκαπάνες έφεραν στο φως σημαντικές ανακαλύψεις και κατά τον Στράβωνα, ήταν το πιο παλιό και σπουδαίο Ασκληπιείο στα αρχαία χρόνια. Η ύπαρξή

του προσέδιδε στην πόλη ιδιαίτερη ακτινοβολία και φήμη στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο. Βρίσκεται δίπλα στον Μητροπολιτικό ναό του Αγ. Νικολάου και κοντά στην συνοικία Βαρούσι, περιοχή στην οποία εκτείνονταν η αρχαία Τρίκκη. Τα πρώτα ευρήματα ήρθαν στο φως στα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

(Ζιάκας 1974, 15-18; Ζιάκας 1981, 179-181; ΛΔ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων 2024; Νημάς 2018, 346-347; Χατζηαγγελάκης 2012, 167)

Παρότι στο χώρο του Ασκληπιείου δεν υπάρχουν δραστηριότητες που να παράγουν ήχο, ο ίδιος ο χώρος περιτριγυρίζεται από αυτούς. Το ιδιαίτερο όμως του χώρου αυτού είναι ότι ενώ είναι ένας αρχαίος ναός δωδεκαθεϊστικής λατρείας, οι ήχοι που το περιτριγυρίζουν είναι μοντέρνοι ήχοι μίας πόλης όπως αυτοκίνητα, άνθρωποι που μιλούν στα κινητά τους και μουσική που παίζει από τα ηχεία διαφόρων κοντινών καταστημάτων εστίασης. Ένας άλλος παράγοντας που δίνει αυτήν την αντίθεση είναι ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Νικολάου που βρίσκεται δίπλα, από τον οποίο ακούγονται ήχοι άμεσα συνδεδεμένοι με την ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία.

3.3.3. Οθωμανικό Τέμενος του Οσμάν Σαχ (Κουρσούμ - Τζαμί)

Στην ΝΑ πλευρά της πόλης, δίπλα στις όχθες του Ληθαίου ποταμού και πολύ κοντά στις παλιές φυλακές των Τρικάλων, συναντά κανείς το Οθωμανικό τέμενος του Οσμάν Σαχ ή Κουρσούμ Τζαμί (Εικόνα 5). Άλλο ένα μνημείο που είναι σήμα κατατεθέν της πόλης. Πλησίον του είναι κτισμένη η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια το πότε κατασκευάστηκε το τζαμί αλλά οι πηγές τοποθετούν την περίοδο ανέγερσης του περίπου μια δεκαετία πριν πεθάνει ο Οσμάν Σαχ. Ο Σινάν πασάς ήταν ένας κορυφαίος μάστορας της εποχής και σε αυτόν ανατέθηκε η κατασκευή του τζαμιού ενώ ο ίδιος είχε χτίσει πάνω από 80 τζαμιά. Ο θόλος είναι φτιαγμένος από μολύβι και θεωρείται μνημείο προστατευόμενο από την UNESCO ενώ ο χώρος χρησιμοποιείται για πολιτιστικές εκδηλώσεις. Δίπλα από το Κουρσούμ Τζαμί συναντάμε τον τουρμπέ, τον τάφο του Οσμάν Σαχ ο οποίος είναι κατασκευασμένος σε επτά γωνίες και το εσωτερικό του αποτελεί χώρο φύλαξης αρχαιολογικών ευρημάτων της περιοχής. Το Κουρσούμ Τζαμί έχει θόλο σκεπασμένο με μολυβδό από το οποίο πήρε και το όνομά του μίας και κουρσούμ σημαίνει μολυβδος, ο θόλος αυτός έχει 22,5 μέτρα ύψος καθώς και διάμετρο 18 μέτρων (Νημάς 2018, 369). Το Κουρσούμ-Τζαμί είναι ένα από τα λιγιστά μνημεία που διασώζονται στην Ελλάδα και τα πιο πολλά βρίσκονται στη Θράκη όπου συντηρούνται από τους Μουσουλμάνους της περιοχής.

(Ζιάκας 1978, 33-34; Κατσόγιαννος 1988, 20; Μαντζανά 2024β; Νημάς 2018, 367-370)

Το Κουρσούμ – Τζαμί δεν αποτελεί πλέον ένα ενεργό τζαμί. Έτσι χάνονται οι ιδιαίτεροι ήχοι που θα μπορούσαν να υπάρχουν στον χώρο του, και αντ' αυτού υπάρχει ένα πλούσιο σύνολο των ήχων της περιοχής γύρω από αυτό, όπως είναι οι ήχοι από τους ανθρώπους και τα αμάξια που κυκλοφορούν στους γύρω δρόμους, οι ήχοι των παιδιών που παίζουν στο σχολείο που βρίσκεται κοντά στο τζαμί και οι ήχοι από τις καμπάνες και τις ψαλμωδίες από τον ορθόδοξο χριστιανικό ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης που βρίσκεται δίπλα του.

Εικόνα 5. Οθωμανικό Τέμενος του Οσμάν Σαχ ή Κουρσούμ Τζαμί, 16^{ος} αι.

Πηγή:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Koursoum_Mosque,_Trikala.jpg (29/08/2024)

3.4. Αρχοντικά της πόλης

Η απελευθέρωση της πόλης από τους Οθωμανούς το 1881 έδωσε την ευκαιρία σε πολλούς ευκατάστατους Τρικαλινούς της εποχής, οι οποίοι κατά πλειοψηφία ήταν κάτοικοι του εξωτερικού (Αίγυπτος, Κων/πολη, Ρουμανία ακόμη και Αμερική) κι απασχολούνταν ως επί το πλείστον με το εμπόριο, να επιστρέψουν στην πόλη και να αρχίσει η ανοικοδόμησή της. Έτσι, στο νέο ρυμοτομικό σχέδιο αρχίζουν και κτίζονται αρχοντικά με νεοκλασικό αρχιτεκτονικό ρυθμό (Γοργογέτας 2003, 138). Σήμερα, πολλά από αυτά τα αρχοντικά διατηρούνται σε πολλή καλή κατάσταση αναδεικνύοντας μέσα από τα στολίδια από γύψο και τα σχέδια τους την απaráμιλλη αρχιτεκτονική τους και πολυτέλεια. (Γοργογέτας 2003, 138). Σχεδόν όλα είχαν κήπους που ήταν γεμάτοι με σπάνια λουλούδια αλλά δυστυχώς, στο βωμό της κερδοσκοπικής οικοδόμησης, θυσιάστηκαν πολλά από αυτά τα υπέροχα παλιά αρχοντικά και χάθηκε σε μεγάλο βαθμό αυτή η ομορφιά που αναδύονταν από τα αρχοντικά και τους κήπους τους και τη θέση τους πήραν οι πολυκατοικίες που κτίστηκαν άναρχα (Εικόνα 6).

(Γοργογέτας 2003, 137-158; Κατσόγιαννος 2001, 99-109; Νημάς 2018, 383; Τριανταφύλλου 1977, 103-112)

Όσα από τα αρχοντικά είναι διατηρητέα έχουν πλέον διαφορετική χρήση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι ήχοι που μπορεί κανείς να ακούσει, γύρω και μέσα σε αυτά τα κτήρια να έχουμε και κοινούς ήχους αλλά και το κάθε κτήριο να έχει την δική του ηχητική ταυτότητα. Οι ήχοι που μπορεί να ακούσει κανείς σε σχεδόν όλα τα κτήρια είναι οι φωνές των ανθρώπων που τα επισκέπτονται, οι ήχοι των αυτοκινήτων που περνάνε δίπλα τους. Η ηχητική ταυτότητα του κτηρίου εξαρτάται από την επιχείρηση και τον φορέα που στεγάζεται εντός αυτού.

Εικόνα 6. Αρχοντικό “Πανελλήνιο”, 20^{ος} αι.

Πηγή: <https://trikalacity.gr/panellinion-ena-stolidi-tis-polis/> (29/08/2024)

3.5. Ο Ληθαίος ποταμός και οι γέφυρες του

Ένα από τα μεγαλύτερα αξιοθέατα και από τα πιο σημαντικά στοιχεία της πολιτισμικής φυσιογνωμίας της πόλης είναι ο ποταμός Ληθαίος που διέρχεται από το κέντρο της και διασχίζει όλη την πόλη κατά μήκος της προσδίδοντας της ένα πολύ όμορφο τοπίο. Ο Ληθαίος ποταμός κατά την αρχαιότητα, λέγεται ότι ήταν γιός της θεάς Λήθης και ότι στις όχθες του γεννήθηκε ο Ασκληπιός. Ο ποταμός το 1907, πλημμύρησε με αποτέλεσμα να πνιγούν 150 άνθρωποι, να καταστραφούν πάνω από 1800 σπίτια και χιλιάδες Τρικαλινοί να μείνουν άστεγοι. Τα τελευταία χρόνια κρίθηκε απαραίτητο να κατασκευαστούν αντιπλημμυρικά έργα όπως το φράγμα μεταξύ Θεόπετρας και Αγ.Θεοδώρων από το οποίο το νερό θα έβρισκε διέξοδο στον Πηνειό. Παρόλα αυτά τα έργα, στις καταστροφικές πλημμύρες του Σεπτεμβρίου το 2023, ο Ληθαίος υπερχείλισε μετά από δεκάδες χρόνια προκαλώντας καταστροφές τόσο σε καλλιέργειες έξω από την πόλη, όσο και σε κατοικίες εντός συνοικιών που βρίσκονταν πλησίον του ποταμού. Στις όχθες του ποταμού τα τελευταία χρόνια έχουν φυτευτεί καναδέζικα πλατάνια και καλλωπιστικά φυτά που αποτελούν τον βασικό πράσινο πνεύμονα της πόλης και ομορφαίνουν την κοίτη του ποταμού. Τα τελευταία χρόνια διεξάγονται αθλητικές εκδηλώσεις ενώ έχει δημιουργηθεί και ένα μικρό λιμανάκι για να απολαμβάνουν οι επισκέπτες μία βαρκάδα στα ήρεμα νερά του ποταμού. Σημαντική είναι και η πανίδα του ποταμού με ποικιλία ψαριών καθώς και μεγάλη ποσότητα υδρόβιων πτηνών που ζουν στις όχθες του, πάπιες, χήνες, κύκνοι κ.α. (Εικόνα 8). Ο Ληθαίος χωρίζει την πόλη στα δύο αλλά παρόλα αυτά οι 14 γέφυρες που υπάρχουν τα ενώνουν. Από αυτές τις γέφυρες, οι έξι είναι πεζογέφυρες. Η κεντρική γέφυρα είναι μεταλλική και σε σχήμα τόξου και κατασκευάστηκε το 1886 στη Γαλλία από Γάλλους μηχανικούς αλλά δέχτηκε και δύο ανακατασκευές το 1996 και το 2015. Η κεντρική γέφυρα ενώνει τον πεζόδρομο της Ασκληπιού με την κεντρική πλατεία της πόλης, την πλατεία Ηρώων

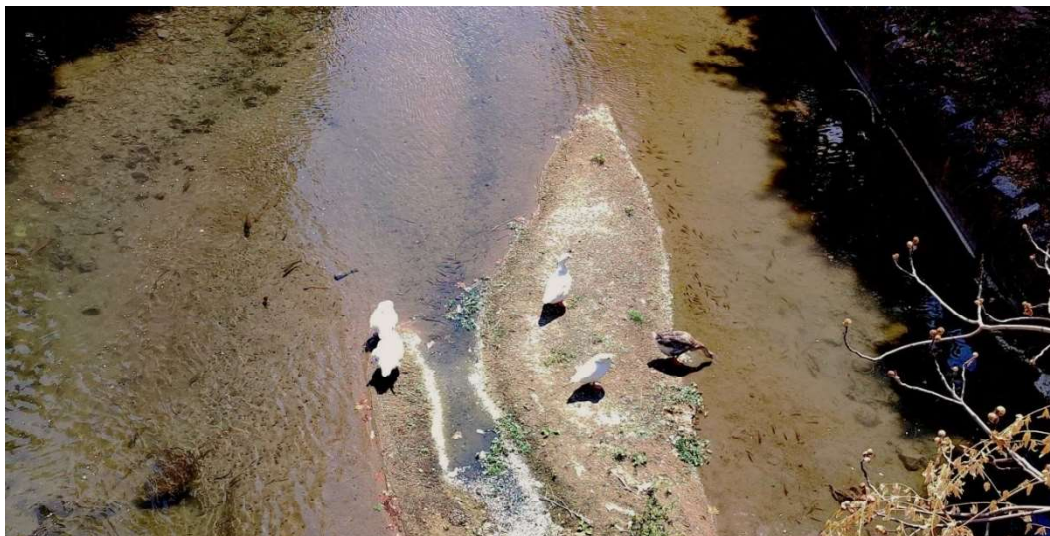
Πολυτεχνείου. Στις όχθες του ποταμού Ληθαίου, σε μια εκ των γεφυρών του, βρίσκεται το άγαλμα του Ασκληπιού, έργο του γλύπτη Θεόδωρου Βασιλόπουλου (Νημάς 2018, 372) (Εικόνα 7). Οι πεζογέφυρες είναι του Αγίου Κωνσταντίνου, του Ασκληπιού, του Αχιλλείου, η Κεντρική, της Μαρούγγαινας ή Κιτριλάκη και του Πελέκη. Οι αμαξωτές είναι του Αγίου Στεφάνου, της οδού Αρριανού, του Γκίκα, της Γούρνας, της οδού Καρδίτσης, των Κουτσομυλίων, του ΚΤΕΛ και του Τρικκαίογλου.

(madeintrikala.gr 2024δ; Κατσόγιαννος 1988, 10-32; Νημάς 2018, 339-342)

Γενικά οι ήχοι που ακούμε γύρω από τον Ληθαίο ποταμό είναι πολλοί και ποικίλοι και έχουν μικρές διαφορές ανά τα διάφορα σημεία του ποταμού. Στις πιο ήσυχες περιοχές του ποταμού έρχεται περισσότερο στο προσκήνιο ο ήχος των πουλιών που φωλιάζουν στις όχθες του, όπως αναφέρει και ο Πατήρ Αθανάσιος Τύμπας στο παράρτημα 1922_01 στα 03:35 λεπτά και το θρόισμα των φύλλων. Ασχέτως της περιοχής ο ήχος της ροής του νερού αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς του ηχοτοπίου του ποταμού, όπως αναφέρει η Παναγιώτου Δέσποινα στο παράρτημα 1922_02 στα 06:25 λεπτά και ο Γράβαλος Γεώργιος στο παράρτημα 1922_03 στα 10:53 λεπτά. Τόσο ηχητικά όσο και οπτικά ο Ληθαίος ποταμός είναι ένα σήμα κατατεθέν για την πόλη των Τρικάλων, κάτι που φαίνεται μέσα από τα λεγόμενα και των τριών συνεντευξιαζόμενων και ιδιαίτερα μέσα από τα λεγόμενα της Παναγιώτου Δέσποινας στο παράρτημα 1922_02 “για μένα είναι οι χαρακτηριστικοί ήχοι (οι ήχοι του ποταμού) και το σήμα κατατεθέν για την πόλη μας” (06:50 λεπτά)

Εικόνα 7. Η γέφυρα του Ασκληπιού, 20^{ος} αι.

Εικόνα 8. Χήνες και ψάρια στον Ληθαίο ποταμό

3.6. Η ιστορική συνοικία Βαρούσι

Η συνοικία του Βαρουσίου σηματοδοτεί την πολιτισμική φυσιογνωμία των Τρικάλων. Χτισμένη κάτω από το βυζαντινό κάστρο, το Βαρούσι είναι μια ιστορική συνοικία της πόλης. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, στο Βαρούσι κατοικούσαν οι εύποροι χριστιανοί και μέχρι το 1930 θεωρούνταν η αριστοκρατική συνοικία των Τρικάλων όπου διέμεναν πλούσιοι έμποροι και κτηματίες. Το Βαρούσι έχει κηρυχθεί ως διατηρητέα συνοικία και μαζί με τα Μανάβικα αποτελούν την παλιά πόλη. Το Βαρούσι πήρε το όνομα του από την τουρκική λέξη *varos* (προάστιο) που σημαίνει «συνοικία εκτός οχυρού». Σύμφωνα με τον Έλληνα αναλυτή Ν. Μοσχόπουλο, το Βαρούσι ως έννοια χαρακτηρίζει την «έξω από το οχυρό» συνοικία και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας αντιπροσωπεύει τις χριστιανικές συνοικίες (Κλειδωνόπουλος 2003, 129). Αυτό φαίνεται κι από το γεγονός ότι στο Βαρούσι υπάρχουν πολλές εκκλησίες. Τα σπίτια είναι φτιαγμένα από πλίνθους και σοβά και είναι συνήθως διώροφα. Στην οδό Κώστα Βίρβου βρίσκεται το αρχοντικό Κυρνασίου όπου θα λειτουργήσει το Σπίτι των Τρικαλινών Δημιουργών, ένα μουσικό μουσείο στο οποίο θα μπορεί κανείς να δει ψηφιακά έργα των Βίρβου, Καλδάρα, Σαμολαδά, Κολοκοτρώνη και Μητροπάνου. Πολύ χαρακτηριστικά είναι και τα στενά του Βαρουσίου (Εικόνα 9), τα οποία ο Τσιτσάνης χαρακτήρισε ως τα «Στενά του Σακαφλιά» (Εικόνα 10) και έγιναν έτσι γνωστά και στην υπόλοιπη Ελλάδα. (madeintrikala.gr 2024α; Ζιάκας 1978, 34-35; Κλειδωνόπουλος 2003, 129-136; Νημάς 2018, 342)

Η συνοικία του Βαρουσίου παρότι βρίσκεται μέσα στο αστικό κέντρο λόγω της ιδιαίτερης ρυμοτόμησής του δεν έχει διαρκή ηχορύπανση των αυτοκινήτων. Έτσι οι ήχοι που ακούει κανείς όταν την επισκέπτεται είναι οι ήχοι του ίδιου του παρατηρητή, όπως τα βήματα του πάνω στα πλακόστρωτα στενά καθώς και οι ήχοι από τις πολλές εκκλησίες που βρίσκονται μέσα στην συνοικία. Στις εκκλησίες και ειδικότερα στους ήχους των καμπανών μέσα στο Βαρούσι αναφέρεται και ο Πατήρ Αθανάσιος Τύμπας στο παράρτημα 1992_01 στα λεπτά 08:01.

Εικόνα 9. Στενά της συνοικίας του Βαρουσίου

Πηγές: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%CE%92%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%83%CE%B9_%CE%A4%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CE%BB%CF%89%CE%BD_06.jpg,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Old_City_Varousi.jpg (29/08/2024)

Εικόνα 10. Ο θρυλικός Σακαφλιάς

Πηγή: Εφημερίδα «Καθημερινή», 8 Σεπτεμβρίου 1930

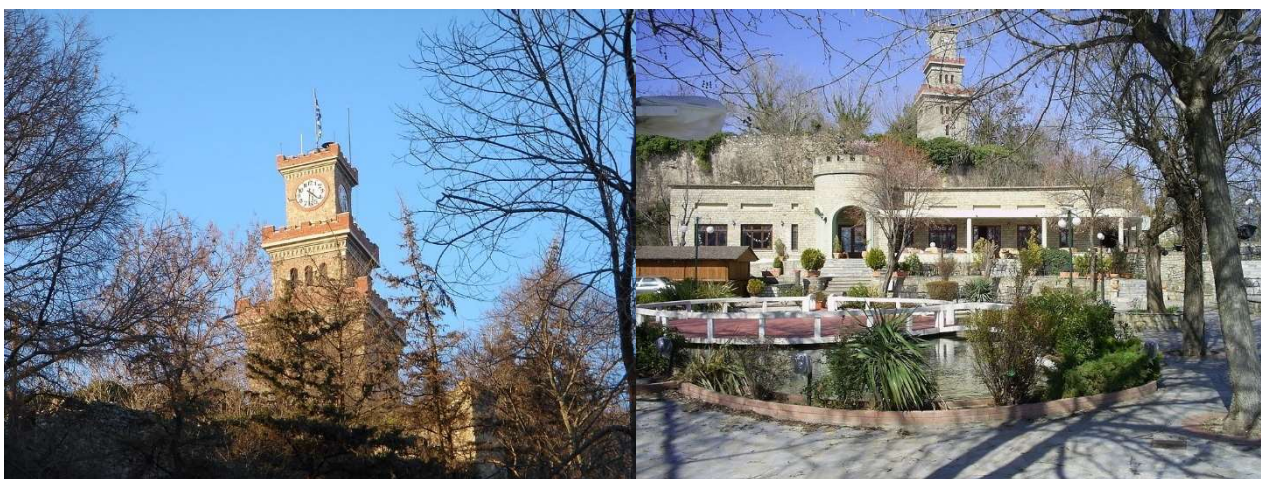
3.7. Το φρούριο της πόλης

Σημείο αναφοράς της πόλης των Τρικάλων αποτελεί το Φρούριο (Εικόνα 11) το οποίο είναι χτισμένο τα χρόνια του Ιουστινιανού, πάνω στα ερείπια της ακρόπολης της αρχαίας Τρίκκης. Κατά την περίοδο του τουρκικού ζυγού χρησιμοποιήθηκε από τους Τούρκους ως οχυρό και σύμφωνα με μαρτυρίες, μέσα στον περίβολο του υπήρχαν δυο βυζαντινές εκκλησίες. Το ρολόι του φτιάχτηκε για πρώτη φορά στα μέσα του 17^{ου} αιώνα από τους Τούρκους και ο κώδων του είχε πάνω από 650 κιλά βάρος (Νημάς 2018, 343). Μετά την καταστροφή του από βομβαρδισμούς των Τούρκων ξαναχτίστηκε το 1936 επί δημαρχίας Θ. Θεοδοσόπουλου στο δεύτερο διάζωμα του Φρουρίου, στην ανατολική πλευρά του, και έχει 33 μέτρα ύψος (Νημάς 2018, 343).

Το φρούριο αποτελείται από τρία διαζώματα αλλά ο επισκέπτης έχει πρόσβαση μόνο στο πρώτο από αυτό όπου μπορεί κανείς να απολαύσει τον καφέ του ή το φαγητό του στο εστιατόριο που λειτουργεί στον χώρο. Στο δεύτερο διάζωμα υπάρχουν δύο δεξαμενές νερού του υδραγωγείου των Τρικάλων. (Καραμέτου 2003, 27) Στο τελευταίο διάζωμα υπάρχει το μικρό εσωτερικό φρούριο (ic kale) που προστάτευε τους αμυνόμενους όταν δέχονταν επίθεση. Κάτω από το κάστρο και περιμετρικά εκτείνεται η συνοικία του Βαρουσίου (Νημάς 2018, 342) και τα Μανάβικα

(madeintrikala.gr 2024β; Ζιάκας 1978, 31-33; Καραμέτου 2003, 27-38; Μαντζανά 2024α; Νημάς 2018, 343-346)

Οι ήχοι που συναντάμε μέσα στον χώρο του Βυζαντινού Φρουρίου Τρικάλων είναι κυρίως ο ήχος του ρολογιού όπως αναφέρει ο Γράβαλος Γεώργιος στο παράρτημα 1922_03 στα λεπτά 02:28 καθώς επίσης ήχους και μουσικές από τον κόσμο που επισκέπτεται την καφετέρια στο δεύτερο διάζωμα. Επίσης οι ήχοι της φύσης είναι αρκετά έντονοι λόγω της πλούσιας βλάστησης που επικρατεί στο χώρο.

Εικόνα 11. Το ρολόι του Φρουρίου και ο χώρος αναμνηχής μέσα στο Φρούριο, 17^{ος} αι.

Πηγές: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fort_of_Trikala.jpg,
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:S5020012.JPG> (29/08/2024)

3.8. Το άλσος του Προφήτη Ηλία

Ο λόφος του Προφήτη Ηλία (Εικόνα 12) ή όπως αλλιώς λέγεται, Άι Λιάς ορθώνεται βόρεια της πόλης των Τρικάλων και πίσω από το λόφο του Φρουρίου. Είναι γεμάτο από κωνοφόρα δέντρα καθώς και από πλήθος διάφορων φυλλοβόλων δέντρων όπως φτελιές, βελανιδιές και μελικουκιές, πράγμα που κάνει την βλάστηση να οργιάζει την άνοιξη και το μέρος να μοσχοβολάει από τα ανθισμένα δέντρα και το φθινόπωρο να μεταμορφώνεται σε επίγειο ουράνιο τόξο γεμάτο με όλα τα χρώματα που σπάνε την μονοτονία του πράσινου. Η πιο ψηλή του κορυφή ονομάζεται «Ντάπια» ή αλλιώς «Ύψωμα» (Καραμέτου 2003, 28) και με χωματουργικές εργασίες ανυψώθηκε το 1879. Στον λόφο είναι κτισμένη η εκκλησία του Προφήτη Ηλία (του 1896), το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και ο Ζωολογικός Κήπος.

(madeintrikala.gr 2024ε; Καραμέτου 2003, 28; Νημάς 2018, 382-383)

Οι ήχοι που μπορεί κανείς να συναντήσει μέσα στο άλσος του Προφήτη Ηλία είναι το θρόισμα των φύλλων και οι ήχοι των πουλιών που υπάρχουν μέσα στα δέντρα. Το τιτίβισμα αυτό είναι πολύ γνώριμο για τους Τρικαλινούς ειδικά για τους παλαιότερους, μιας και πολλοί συνήθιζαν να έχουν κατοικίδια πουλιά στα σπίτια τους, πράγμα το οποίο το οποίο αναφέρει και ο Πατήρ Αθανάσιος Τύμπας στο παράρτημα 1922_01 στα 07:13 λεπτά. Ένας ήχος όχι τόσο συνηθισμένος για μία δασώδη περιοχή αλλά χαρακτηριστικός για το συγκεκριμένο άλσος είναι ο ήχος της καμπάνας της εκκλησίας του Προφήτη Ηλία.

Εικόνα 12. Το ξωκλήσι και το άλσος του προφήτη Ηλία, 19^{ος} αι.

Πηγή: <https://www.trikalaola.gr/stis-6-maiou-egkainiazetai-to-exokklisi-tou-profiti-ilia-foto/> (29/08/2024)

3.9. Η Λαϊκή Αγορά

Η λαϊκή αγορά ξεκίνησε το 1890 σε ένα παλιό πέτρινο νεοκλασικό κτίσμα επί της Βασιλείου Τσιτσάνη 19, επί δημάρχου Γεωργίου Κανούτα, είχε 68 καταστήματα, μεταξύ των οποίων χασάπικα, μανάβικα, ιχθυοπωλεία και ήταν γνωστή ως «Χασάπικα». Το 1969 με απόφαση του δημάρχου Ιωάννη Μάτη, γκρεμίστηκε και στην θέση του δημιουργήθηκε ένα πολυώροφο κτίριο στο οποίο στεγάζονται κάποια γραφεία της Π.Ε. Τρικάλων. Αργότερα η Λαϊκή Αγορά μεταφέρθηκε στις δίδυμες οδούς 28^{ης} Οκτωβρίου και Αλβανικού μετώπου εκεί πλέον γίνεται το καθημερινό παζάρι στο οποίο μπορεί κανείς να βρει φρούτα και λαχανικά (Εικόνα 13). Σε 2 αυτές οδούς καθώς και στις κάθετες αυτών κάθε Δευτέρα γίνεται το μεγάλο Δευτεριάτικο παζάρι στο οποίο μπορεί κανείς να βρει προϊόντα από τοπικούς αγρότες, φρέσκα φρούτα, αυγά, κοτόπουλα μέχρι είδη ρουχισμό και διάφορα άλλα ψιλικά. Και κάθε Σάββατο επί της οδού Ευρυπίδου γίνεται ένα μικρότερο παζάρι με γκάμα προϊόντων σαν αυτή του Δευτεριάτικου. (madeintrikala.gr, 2024ζ; Νημάς 2018, 383)

Το ηχητικό προφίλ της Λαϊκής Αγοράς αποτελείται σχεδόν εξ' ολοκλήρου από τις φωνές των ανθρώπων που πουλάνε και αγοράζουν προϊόντα μέσα σε αυτή. Όπως αναφέρει και η Παναγιώτου Δέσποινα στο συνοδευτικό βίντεο 1922_02 από το 02:20 έως το 05:50 εντός τους χώρου αυτού μπορούμε να ακούσουμε τις φωνές των ανθρώπων που προωθούν τα προϊόντα τους με έξυπνα στιχάκια καθώς και οι φωνές των ανθρώπων που έρχονται να επισκεφτούν την λαϊκή, καθώς επίσης και διάφορους ήχους και μουσικές των ραδιοφώνων που μπορεί να έχουν οι πωλητές στους πάγκους τους.

Εικόνα 13. Οι τέντες της σύγχρονης λαϊκής αγοράς Τρικάλων

Πηγή: <https://trikalacity.gr/nea-epochi-nea-sygychroni-laiki-agora-sta-trikala/> (29/08/2024)

4. Πολιτιστική ταυτότητα και ηχητική κληρονομιά

4.1. Δημοτικό Ωδείο

Το 1955 ιδρύθηκε το Δημοτικό Ωδείο Τρικάλων επί Δημαρχίας Στεφάνου Παλλατζά με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (Εικόνα 14). Αποτελεί κληροδότημα της φιλόμουσης Ελένης Σόλωνος και ξεκίνησε να λειτουργεί το 1958 υπό την διεύθυνση του Αλέξανδρου Ψυχούλη. Το Δημοτικό Ωδείο λειτουργεί ως οργανική μονάδα του Τμήματος Πολιτισμού της Διεύθυνσης Παιδείας και Πολιτισμού του Δήμου Τρικκαίων. Το Ωδείο εκτός των άλλων προσφέρει και κοινωνικό έργο καθώς προσφέρει δωρεάν δίδακτρα σε άτομα διαφόρων κοινωνικών ομάδων που μπορεί να το έχουν ανάγκη όπως, πολύτεκνους, ανέργους, σπουδαστές της Δημοτικής Φιλαρμονικής, κ.τ.λ. Ο διοικητικός σύλλογος του Π.Ο.Δ.Τ. φροντίζει να ενισχύει το έργο του Ωδείου, διατηρώντας το υψηλό επίπεδο σπουδών για να είναι άριστη η κατάρτιση των σπουδαστών έτσι ώστε να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους και αν το επιθυμούν να αποκατασταθούν επαγγελματικά. Το Δημοτικό Ωδείο επιπλέον δίνει συχνά ευκαιρία στους κατοίκους των Τρικάλων να ακούσουν και καταξιωμένους καλλιτέχνες. Στο Δημοτικό Ωδείο οι σπουδαστές έχουν την δυνατότητα να διδαχθούν μεταξύ άλλων κιθάρα, πιάνο, βιολί, μπουζούκι, πνευστά (ξύλινα και χάλκινα) και μονωδία.

(dotrik.gr 2024; Νημάς 2018, 385)

Γύρω και μέσα στο Δημοτικό Ωδείο Τρικάλων λόγω και της ίδιας της φύσης του συγκεκριμένου χώρου, οι κύριοι ήχοι που μπορεί κανείς να ακούσει είναι ήχοι μουσικών οργάνων, τραγουδιών και διάφορων μελωδιών. Παρόλα αυτά οι ήχοι της πόλης συνεχίζουν να ακούγονται παράλληλα με τους προηγούμενους στο χώρο αυτό. Ωστόσο οι ήχοι του ωδείου συχνά, μέσω συναυλιών, επιδείξεων και διαφόρων εκδηλώσεων, εμπλουτίζουν ακόμη περισσότερο τους χώρους του Ωδείου ή και άλλους χώρους των Τρικάλων στους οποίους λαμβάνουν χώρα αυτά τα δρώμενα. Προσφέροντας στον κόσμο μια ευκαιρία να ακούσουν έργα σπουδαίων καλλιτεχνών και να έρθουν σε επαφή με ήχους και μουσικές που πιθανότατα δεν θα γνώριζαν μέσα στην καθημερινότητα τους.

Εικόνα 14. Δημοτικό Ωδείο Τρικάλων, 20^{ος} αι.

4.2. Δημοτική χορωδία

Το 1976 ιδρύθηκε η Δημοτική χορωδία Τρικάλων και λειτουργεί ως ένα ακόμη τμήμα του Π.Ο.Δ.Τ., συγκεκριμένα αποτελεί τμήμα της Διεύθυνσης Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Δημοσίων Σχέσεων του Τμήματος Πολιτισμού του Δήμου Τρικκαίων. Είναι μικτή χορωδία και μερικές φορές συνοδεύεται και από ορχήστρα λαϊκών οργάνων. Έχει πλούσιο ρεπερτόριο με έργα από όλες τις μουσικές περιόδους όπως Αναγεννησιακά μοτέτα, έργα από κλασικούς συνθέτες, λαϊκά και δημοτικά τραγούδια και εκκλησιαστική μουσική. Έχει συμμετάσχει σε πολλά διεθνή και παγκόσμια χορωδιακά φεστιβάλ και έχει διακριθεί σε πολλά από αυτά. Ένα νέο τμήμα της χορωδίας δημιουργείται το 2007, το οποίο ονομάζεται Δημοτική Χορωδία Δωματίου Τρικάλων «Αρμονικές Φωνές/Voci Intonate». Υπό την διεύθυνση της μαέστρου Ελένης Ζιάκα λειτουργεί επίσης τμήματα παιδικής και εφηβικής χορωδία.

(municipalchoirtrikala.gr 2024; Νημάς 2018, 389-390)

Η Δημοτική χορωδία Τρικάλων δεν αποτελεί έναν χώρο που οι δραστηριότητες γύρω και μέσα της, της δίνουν ένα ηχητικό χαρακτήρα, αλλά αποτελεί η ίδια έναν ηχητικό δημιουργό. Έτσι η χορωδία δίνει την δική της ιδιαίτερη ηχητική υπογραφή στους χώρους, στους οποίους εμφανίζεται κατά τις συναυλίες της.

4.3. Κέντρο Ελληνικής μουσικής Τρικαλινών δημιουργών

Από το 1994 δημιουργήθηκε και λειτουργεί στο Πνευματικό Κέντρο του Π.Ο.Δ.Τ. το Κέντρο ελληνικής μουσικής Τρικαλινών δημιουργών. Η ίδρυση του είχε ως στόχο να συγκεντρώσει, διασώσει και προβάλλει την μουσική κληρονομιά της πόλης. Στους χώρους του κέντρου ελληνικής μουσικής μπορεί κανείς να βρει χειρόγραφα, παρτιτούρες και βιβλία που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο των μουσικών δημιουργών των Τρικάλων. Να σημειωθεί ότι από τα Τρίκαλα κατάγονται πολλοί και ξεχωριστοί άνθρωποι της μουσικής, στιχουργοί και ερμηνευτές όπως ο Βασίλης Τσιτσάνης, ο Απόστολος Καλδάρας, ο Κώστας Βίβρος, ο Γιώργος Σαμολαδάς, ο Χρήστος Κολοκοτρώνης, ο Δημήτρης Μητροπάνος καθώς και ο παγκοσμίου φήμης ερμηνευτής της Λυρικής Δημήτρης Καβράκος και ο πιανίστας Δημήτρης Σγούρος.

(ellinismosonline.gr 2024)

Παρότι αυτός ο χώρος από μόνος του φιλοξενεί μόνο τον ήχο των επισκεπτών, οι μουσικές και τα κομμάτια των καλλιτεχνών οι οποίοι προβάλλονται στο μουσείο αποτελούν σημαντικό κομμάτι για την καλλιτεχνική ζωή της χώρας και ακόμη περισσότερο για αυτή των Τρικάλων. Οι μελωδίες και τα τραγούδια τους ακούγονται σε κάθε γωνιά και μαγαζί των Τρικάλων, όπως αναφέρει και ο Γράβαλος Γεώργιος στο παράρτημα 1922_03 στα 11:24 λεπτά, από απλές μουσικές βραδιές σε μια ταβέρνα έως και συναυλίες αφιερωμένες στην ζωή και το έργο αυτών των καλλιτεχνών. Λόγω της αγάπης των καλλιτεχνών αυτών προς το μπουζούκι, ο ήχος του μπουζουκιού ακούγεται μέχρι και σήμερα με ποικίλους τρόπους μέσα στα Τρίκαλα, όπως λέει και ο Γράβαλος Γεώργιος στο ίδιο παράρτημα “το μπουζούκι έχει την τιμητική του σ’ αυτή την πόλη” (12:12 λεπτά)

4.4. Παραδοσιακοί χοροί και τραγούδια

Η Θεσσαλία είναι μία περιοχή με πλούσια παράδοση και οι κάτοικοι της δίνουν μεγάλη σημασία στην προσπάθεια να διασωθούν οι παραδοσιακοί χοροί και τα τραγούδια της.

Ειδικά στην περιοχή των Τρικάλων, λόγω ποικιλομορφίας του εδάφους, με τη συνύπαρξη των ορεινών περιοχών και των πεδινών, ανάλογα χωρίζονται και οι χοροί και τα τραγούδια σε δύο

κατηγορίες: 1) τους καμπίσιους χορούς και 2) τους ορεινούς χορούς (Σούλιος 2003, 94). Στα χωριά του κάμπου, που ζει κυρίως η φυλή των Καραγκούνηδων και η ζωή τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις καλλιέργειες, τον ήλιο και το ζεστό κλίμα και την κοπιαστική εργασία, οι χοροί είναι αργοί όπως ο χορός της Καραγκούνας. Στα ορεινά τώρα των Τρικάλων οι βλάχοι είναι η αντιπροσωπευτική φυλή οι οποίοι χορεύουν τους βλάχικους χορούς που είναι πιο απαιτητικοί σε δύναμη και λεβεντιά. Οι χοροί των βλάχων επηρεάστηκαν από τους Σαρακατσάνους καθώς τα παλαιότερα χρόνια οι δύο φυλές ζούσαν μαζί. Οι βλάχικοι χοροί έχουν μια αυξημένη δυσκολία κατά την εκτέλεση τους, οι κινήσεις πρέπει να είναι σταθερές και αντιπροσωπεύουν την ψυχοσύνθεση των Βλάχων. Γνωστοί χοροί είναι ο Συρτός, Στα Τρία, ο Τάμικος, ο Μπεράτης και οι συγκαθιστοί.

Είναι πολύ σημαντικό για ένα τόπο να καταφέρει να διατηρήσει τους παραδόσεις του και ειδικά μέσω των δημοτικών τραγουδιών και χορών, ώστε να μην υπάρξει αλλοίωση στη πολιτιστική φυσιογνωμία του. Γι' αυτό στα Τρίκαλα υπάρχουν πολλοί χορευτικοί σύλλογοι και χορωδίες οι οποίοι έχουν καταφέρει μέχρι τώρα να κρατήσουν αναλλοίωτο το χαρακτήρα της παράδοσης της περιοχής, καταφέροντας να κάνουν και τους νέους να συμμετέχουν σ' αυτό εξασφαλίζοντας έτσι την συνέχεια της παράδοσης ώστε να μην χαθούν οι ρίζες τους. (Σούλιος 2003, 93-96)

Οι ιδιαίτεροι ήχοι που συναντά κανείς κατά την διάρκεια των παραδοσιακών χωρών είναι οι ήχοι των χορευτών όπως τα βήματα ή και οι εκφωνήσεις τους καθώς και τα εκάστοτε τραγούδια που χορεύουν κάθε φορά. Αυτοί οι ήχοι έρχονται και εμπλουτίζουν την γενική ηχητική εικόνα της εκδήλωσης στην οποία εμφανίζονται.

4.5. Κέντρο Έρευνας – Μουσείο Τσιτσάνη

Στο χώρο των παλαιών φυλακών Τρικάλων σε πολύ κοντινή απόσταση από το Τζαμί του Οσμάν Χαν και τις όχθες του ποταμού Ληθαίου δημιουργήθηκε και λειτουργεί το Κέντρο Έρευνας – Μουσείο Βασίλη Τσιτσάνη (Εικόνα 15). Από τον 16^ο αιώνα στην συγκεκριμένη περιοχή λειτουργούσε ένα οθωμανικό λουτρό και χαμάμ. Μετά τον διωγμό των Τούρκων το χαμάμ έπαψε να λειτουργεί. Το 1895 η Ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε εκεί την ίδρυση φυλακών. Πάνω από ένα αιώνα ή και έως το 2006 η λειτουργία των φυλακών ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την πόλη των Τρικάλων. Τη χρονιά αυτή οι φυλακές μεταφέρονται σε κοντινή τοποθεσία εκτός πόλης και ξεκινάει ο προβληματισμός για το μέλλον του παλαιού κτιρίου. Τελικά, αποφασίζεται να στεγαστεί στον χώρο των παλιών φυλακών το Κέντρο Έρευνας και Δημιουργίας – Μουσείο Τσιτσάνη. Την επιθυμία του να γίνει στην πόλη του ένα μουσείο για το λαϊκό τραγούδι που θα φέρει τη σφραγίδα του, εξέφρασε ο Βασίλης Τσιτσάνης τον Μάιο του 1980 σε μια συναυλία στο Εθνικό στάδιο των Τρικάλων ενώπιον 7.000 θεατών (Καραγιώργος 2017, 8). Έτσι, κατά την θητεία του δημάρχου Χρήστου Λάππα πάρθηκε η απόφαση. Οι εργασίες ανακαίνισης του κτιρίου ολοκληρώθηκαν το φθινόπωρο του 2016 και μέχρι σήμερα φιλοξενεί πλειάδα πολιτιστικών εκδηλώσεων.

ΕΚΘΕΜΑΤΑ

Στο ισόγειο χώρο συναντά κανείς το Δίδυμο Οθωμανικό Λουτρό με την ίδια τοιχοδομία και τον τρόπο μεταφοράς του ζεστού νερού απαραίτητο για την λειτουργία του χαμάμ, καθώς και τα είδη νιπτήρων, τα "δάκρυα του Αλλάχ" αλλά και στοιχεία που θυμίζουν τις παλιές φυλακές όπως σημειώσεις, βιβλία για την μόρφωση των κρατουμένων, κατάλογοι και εργαλεία που χρησιμοποιούν στη συντήρηση των φυλακών.

Στον πρώτο όροφο υπάρχουν 3 αίθουσες :

- ✦ Στην πρώτη αίθουσα υπάρχει το χρονικό της ζωής, της μουσικής και των συνεργασιών του Βασίλη Τσιτσάνη.
- ✦ Στην δεύτερη αίθουσα υπάρχει πλούσιο αλλά και σπάνιο φωτογραφικό, εικόνες και στίχοι από έκθεση του Κ. Χατζηδουλή (εικόνες, στίχοι, φωτογραφίες κ.α.) σπάνιοι δίσκοι 78 και 45 στροφών συνοδευόμενοι από τζούκ μποξ με ελεύθερη επιλογή τραγουδιών και αποτυπώσεις εξωφύλλων δίσκων.
- ✦ Στην τρίτη αίθουσα βρίσκει κανείς πληροφορίες και στοιχεία για τον εγκλεισμό του Βασίλη Τσιτσάνη, για τον μύθο του Σακαφλιά και την αλληλεπίδραση της φυλακής στο τραγούδι του και τα δημιουργήματα του που αναφέρονται σε αυτή τη σχέση. Επίσης, γίνεται αναφορά και σε άλλους μεγάλους τρικαλινούς καλλιτέχνες όπως ο Κώστας Βίρβος, ο Απόστολος Καλδάρας, ο Γιώργος Σαμολαδάς, ο Χρήστος Κολοκοτρώνης και ο Δημήτρης Μητροπάνος.

Στο μουσείο αποτυπώνεται η ζωή και το έργο του σπουδαίου συνθέτη και στιχουργού Βασ. Τσιτσάνη. Έργο βγαλμένο από εικόνες και συναισθήματα της ζωής του τρικαλινού λαού, σπάνιας ομορφιάς και αυθεντικότητας. Στο μουσείο υπάρχουν προς επισκεψιμότητα η βιογραφία του δημιουργού, φωτογραφίες της προσωπικής και επαγγελματικής ζωής του, προσωπικά αντικείμενα του, παρτιτούρες και δίσκοι με αυθεντικές εκτελέσεις, μουσικά όργανα και πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό από τη ζωή και το έργο το Βασ. Τσιτσάνη. Παράλληλα, υπάρχουν και εκθέματα από τις παλιές φυλακές Τρικάλων, όπως εργαλεία και μηχανήματα που χρησιμοποιούσαν οι κρατούμενοι στην εγκλειστη ζωή τους.

Δυτικά των παλιών φυλακών βλέπει κανείς ψηφιδωτό 18 τ.μ. που απεικονίζει τον Βασ. Τσιτσάνη και αποτελεί μια προσφορά του Μιχάλη Κουφογιάννη και Γεώργιου Κουρμέτζα, τρικαλινών καλλιτεχνών, ένα έργο του οποίου οι εργασίες ολοκλήρωσης έλαβαν χώρα στις 24-12-2019. Στον εξωτερικό χώρο του μουσείου υπάρχει το εκκλησάκι του Αγίου Ελευθερίου προστάτη των φυλακισμένων με την ελπίδα της γρήγορης αποφυλάκισης τους το οποίο λειτουργούσε εντός της περίφραξης των παλιών φυλακών. και συνετέλεσαν στο να δημιουργηθεί αυτό το υπέροχο Μουσείο, σημείο αναφοράς της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης των Τρικάλων

«Στα Τρίκαλα στα δυο στενά σκοτώσανε τον Σακαφλιά». Οι στίχοι αυτοί γράφτηκαν το 1939 από τον Βασ. Τσιτσάνη και αφορούσαν τον τρόπο που δολοφονήθηκε ο Γεώργιος Σακαφλιάς, γνωστός κακοποιός της εποχής μέσα στις φυλακές των Τρικάλων, ένα μέρος που πολλά χρόνια αργότερα θα γίνονταν το πολιτιστικό "σπίτι" του μεγάλου συνθέτη.

(Καραγιώργος 2017, 8; Μιχαλάκης 2024)

Γύρω και μέσα στο μουσείο Τσιτσάνη οι ήχοι που μπορεί κανείς να συναντήσει είναι οι ήχοι από τα αμάξια και τους ανθρώπους που κυκλοφορούν στην περιοχή γύρω από το μουσείο καθώς και οι ήχοι από τις ποικίλες εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα κατά καιρούς στους χώρους του μουσείου. Ιδιαίτερα στοιχεία του ηχητικού αυτού συνόλου είναι ο ήχος του σιντριβανιού που υπάρχει ακριβώς δίπλα από το μουσείο καθώς και οι ήχοι του Ιερού Ναού Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης που βρίσκεται λίγο πιο εκεί.

Εικόνα 15. Κέντρο Έρευνας – Μουσείο Τσιτσάνη, 21^{ος} αι.

5. Προσωπικότητες της πόλης

Η πόλη των Τρικάλων έχει να υποδείξει έναν μεγάλο αριθμό σημαντικών προσωπικοτήτων οι οποίοι έλκουν την καταγωγή τους από αυτήν και προέρχονται από όλους τους χώρους όπως αθλητές, καλλιτέχνες, διανοούμενοι, πολιτικοί, στρατιωτικοί κ.ά. Οι άνθρωποι αυτοί ίσως αποτελούν το πιο σημαντικό κομμάτι της πολιτισμικής φυσιογνωμίας του τόπου. Τα Τρίκαλα ήταν από τα παλιά χρόνια και συνεχίζει και σήμερα να είναι μια ανεξάντλητη πηγή λαϊκού πολιτισμού και γνήσιας παράδοσης και ταυτόχρονα σημείο αναφοράς για το λαϊκό τραγούδι. Από την πόλη αυτή, πολλοί από τους πιο γνωστούς δημιουργούς ξεκίνησαν την πορεία τους κουβαλώντας πολλά από τα βιώματά τους, τα οποία μετέφεραν και στο έργο τους. Ακόμη και η συμβίωση Βλάχων, Καραγκούνηδων, Εβραίων, Οθωμανών και από το 1922 και μετά Μικρασιατών προσφύγων λειτούργησε θετικά στην εξέλιξη του τραγουδιού. Ειδικότερα, από την περιοχή των Τρικάλων κατάγονται οι περισσότεροι καλλιτέχνες της Θεσσαλίας, περίπου το 1/3 αυτών. Μερικοί από αυτούς είναι ο Βασίλης Τσιτσάνης, ο Απόστολος Καλδάρας, ο Κώστας Βίβρος και ο κλαρινίστας Νίκος Καρακώστας. Στα Τρίκαλα, κάθε χρόνο πραγματοποιούνται μεγάλες εκδηλώσεις για να τιμηθεί η μνήμη του Βασίλη Τσιτσάνη και το έργο που άφησε ως κληρονομιά στον τρικαλινό λαό, τα γνωστά «Τσιτσάνεια», ακόμη και δρόμοι έχουν πάρει το όνομά του. Ο Τσιτσάνης έχει χαρακτηριστεί από πολλούς ως μία πολιτισμική προσωπικότητα μιας και αποτελεί ορόσημο στην ελληνική μουσική.

Ένας από τους πιο σημαντικούς δημιουργούς της περιοχής των Τρικάλων υπήρξε ο Απόστολος Καλδάρας. Γεννημένος στα δύσκολα χρόνια της Μικρασιατικής καταστροφής σε κάποια συνοικία των Τρικάλων επηρεάστηκε από το προσφυγικό κλίμα το οποίο επικρατούσε. Εξάλλου, το θαυμασμό του για τους Μικρασιάτες τον έδειξε διασκευάζοντας τραγούδια ανώνυμων και επώνυμων σμυρνιών συνθετών. Επίσης, σημαντική είναι και η συμβολή του τραγουδοποιού και στιχουργού Κώστα Βίβρου με τη μακροβιότερη παρουσία στο ελληνικό τραγούδι. Επίσης σπουδαίοι καλλιτέχνες της πόλης είναι και οι ερμηνευτές Δημήτρης Μητροπάνος, Γιώργος Μαργαρίτης, οι στιχουργοί Χρήστο Κολοκοτρώνη Μπάμπης Μπακάλης, Γιώργος Σαμολαδάς καθώς και οι διάσημοι Δημήτρης Σγούρος πιανίστας, η Αλεξάνδρα Παπαστεφάνου πιανίστρια και ο μονωδός βαθύφωνος της Εθνικής Λυρικής σκηνής Δημήτρης Καβράκος.

Αξιόλογες προσωπικότητες έχουν να επιδείξουν τα Τρίκαλα και στον τομέα του αθλητισμού, οι οποίοι έχουν προσφέρει σημαντικές διακρίσεις και πρωτιές σε πολλά αθλήματα καθώς και παγκόσμια ρεκόρ. Η Σοφία Σακοράφα κάτοχος παγκοσμίου ρεκόρ στον ακοντισμό και ο Χρήστος Παπανικολάου παγκόσμιος ρεκορντμαν στο άλμα επί κοντώ, το 1971. Προς τιμή τους ο Δήμος Τρικκαίων έδωσε τα ονόματά τους στο δημοτικό στάδιο της πόλης από όπου και ξεκίνησαν την καριέρα τους τιμώντας την πόλη των Τρικάλων και ολόκληρη την Ελλάδα. Σημαντικές διακρίσεις σε διεθνείς διοργανώσεις (Ολυμπιάδες, Παγκόσμια πρωταθλήματα) έχουν πετύχει και άλλοι αθλητές της πόλης, όπως ο Περικλής Ιακωβάκης, ο ποδηλάτης Στέλιος και Δημήτρης Γεωργαλής και διακεκριμένοι αθλητές ομαδικών αθλημάτων, ποδοσφαιριστές και μπασκετμπολίστες που για χρόνια στελέχωναν τις εθνικές ομάδες και αγωνίζονταν σε κορυφαίες ομάδες της χώρας αλλά και του εξωτερικού.

Από τα Τρίκαλα κατάγονται και γνωστά πολιτικά πρόσωπα όπως ο Ευάγγελος Αβέρωφ, ο Γεώργιος Κονδύλης, ο Στέφανος Σαράφης και ο Σωτήρης Χατζηγάκης, (madeintrikala.gr 2024γ; [Βικιπαίδεια “Τρίκαλα”](#) 2024; [Γραφείο Τύπου Δήμου Τρικάλων](#) 2024; Νημάς 2018, 388-390)

6. Γενικά Συμπεράσματα

Τα Τρίκαλα είναι αδιαμφισβήτητα μια πόλη με ιδιαιτερότητες και «πληθωρική» ως προς τις αντιλήψεις και τις αντιθέσεις αλλά το μόνο σίγουρο είναι ότι τα Τρίκαλα ανήκουν στο Πάνθεον των ωραιότερων πόλεων της Ελλάδας μας. Η πόλη αυτή κατόρθωσε να παντρέψει το παραδοσιακό της στυλ με το μοντέρνο και τον εκσυγχρονισμό όλων των δομών της, γεγονός που οδήγησε στην αλλαγή της φυσιογνωμία της. Κάθε πόλη έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, την δικιά της προσωπικότητα και ταυτότητα. Το να διατηρεί μια πόλη την πολιτισμική της φυσιογνωμία είναι πολύ σημαντικό, καθώς με τα χρόνια που περνούν και την τάση που υπάρχει για εξέλιξη και εκσυγχρονισμό λίγα πράγματα μένουν ανεπηρέαστα και αναλλοίωτα. Θα πρέπει λοιπόν, οι τοπικοί φορείς να δραστηριοποιηθούν για να διασωθεί η ιστορία και η κουλτούρα του κάθε τόπου κι αυτό, ευτυχώς, συμβαίνει στα Τρίκαλα τα τελευταία χρόνια. Από τα Τρίκαλα κατάγονται άνθρωποι που έχουν διακριθεί σε διάφορους κλάδους όπως αθλητισμός, γλυπτική, ιατρική, με κορυφαίο τον Ασκληπιό, τον πρώτο ιατρό της αρχαιότητας και φυσικά μουσική με αντάξιο εκπρόσωπο της τον Βασίλη Τσιτσάνη ο οποίος έδωσε το όνομα του σε κεντρικό δρόμο της πόλης των Τρικάλων.

Η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και σίγουρα οι χοροί και τα τραγούδια είναι κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες που εκφράζουν διάφορα στάδια και συναισθήματα της ζωής των κατοίκων της. Αυτό αποτελεί κληρονομιά που οι νέες γενιές οφείλουν να μεταλαμπαδεύσουν στις επόμενες γενιές κι αυτές στις μεθεπόμενες και ούτω καθεξής.

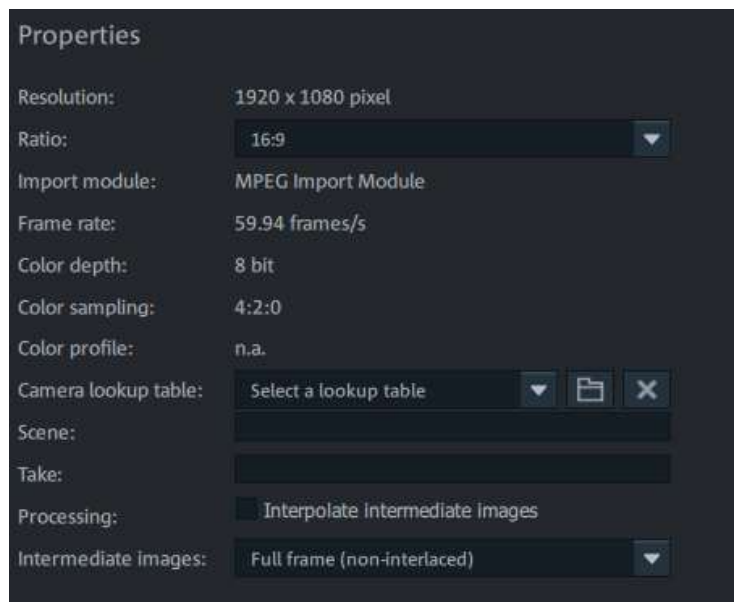
Η πολιτισμική φυσιογνωμία κάθε πόλης και κατά συνέπεια της πόλης των Τρικάλων επιτυγχάνει τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Άρα, θα πρέπει να διατηρηθεί ατόφια ως προς την μοναδικότητα και να αποστασιοποιηθεί από το φαινόμενο της ομοιομορφίας.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα αναλυθούν αρχικά οι τεχνικές και ο εξοπλισμός που χρησιμοποιήθηκε για την δημιουργία του podcast και των βίντεο που πλαισιώνουν την εργασία. Στη συνέχεια, θα εξηγηθούν τεκμηριωμένες οι αποφάσεις που πάρθηκαν για την δημιουργία τους και στο τέλος θα ακολουθήσουν τα συμπεράσματα και θα παρατεθούν οι προσωπικές απόψεις .

7. Τεχνικές υλοποίησης και εξοπλισμός

Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιήθηκε για τις ανάγκες των συνεντεύξεων είναι δύο κινητά τηλέφωνα και μια φορητή συσκευή εγγραφής ήχου (Olympus Digital Voice Recorder Vn-733 pc), με σκοπό να δοθεί η αίσθηση ενός οικείου υλικού, δεδομένου ότι με παρόμοιου είδους βίντεο έρχεται ο καθένας μας καθημερινά σε επαφή λόγω των διαφόρων κοινωνικών δικτύων. Τα αρχικά αρχεία βίντεο είχαν ανάλυση 1920x1080 pixel, αναλογία 16:9, ρυθμό καρτέ 60 καρτέ ανά δευτερόλεπτο και ο τύπος του αρχείου ήταν mpeg4¹ (Εικόνα 19). Ο αρχικός ήχος είχε συχνότητα δειγματοληψίας² 44.100 Hz και ρυθμό μετάδοσης δεδομένων³ 16 bit.

Εικόνα 16. Τεχνικές ιδιότητες του βίντεο

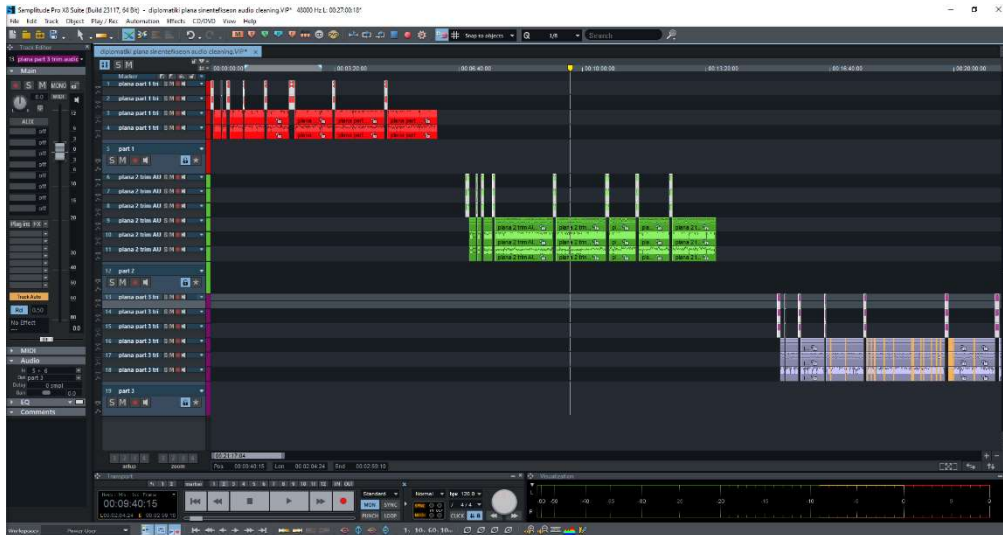
Η επεξεργασία των βίντεο έγινε με τη χρήση του προγράμματος Video Pro X15 της MagicX σε δύο φάσεις. Κατά την πρώτη φάση επιλέχθηκαν τα κομμάτια εκείνα των συνεντεύξεων τα οποία κρίθηκαν ως χρήσιμα για τον σκοπό της εργασίας. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε καθαρισμός του ήχου με τη χρήση του Samplitude Pro X8 της MagicX (Εικόνα 20). Επίσης,

¹ Μέλος της ευρύτερης οικογένειας συστημάτων συμπίεσης MPEG (Δημητριάδης, Πομπόρτσας, και Τριανταφύλλου 2018, 375)

² Ο ρυθμός δειγματοληψίας είναι ο αριθμός των δειγμάτων που λαμβάνονται ανά δευτερόλεπτο κατά την ψηφιοποίηση ενός αναλογικού ήχου (Κέφαλος 2019, 29)

³ Ο ρυθμός μετάδοσης δεδομένων είναι ο αριθμός των δυαδικών ψηφίων ανά δευτερόλεπτο που χρησιμοποιούνται κατά την ψηφιοποίηση του ήχου (Κέφαλος 2019, 29)

χρησιμοποιήθηκαν κάποια συγκεκριμένα ψηφιακά εφέ προκειμένου να έχουμε ένα σωστό αποτέλεσμα κατά την επεξεργασία του ήχου. Πιο αναλυτικά: έγινε χρήση ενός παραμετρικού ισοσταθμιστή Pro Q3 της εταιρίας Fabfilter ώστε να επιτευχθεί καθαρότητα της φωνής. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ένας αφαιρέτης θορύβου φωνής RX voice De-noise της Izotope για να περιοριστούν ηχητικές παρεμβολές και τέλος με το RX repair assistant της Izotope ολοκληρώθηκε η διαδικασία καθαρισμού των φωνών των συνεντεύξεων (Εικόνα 21).

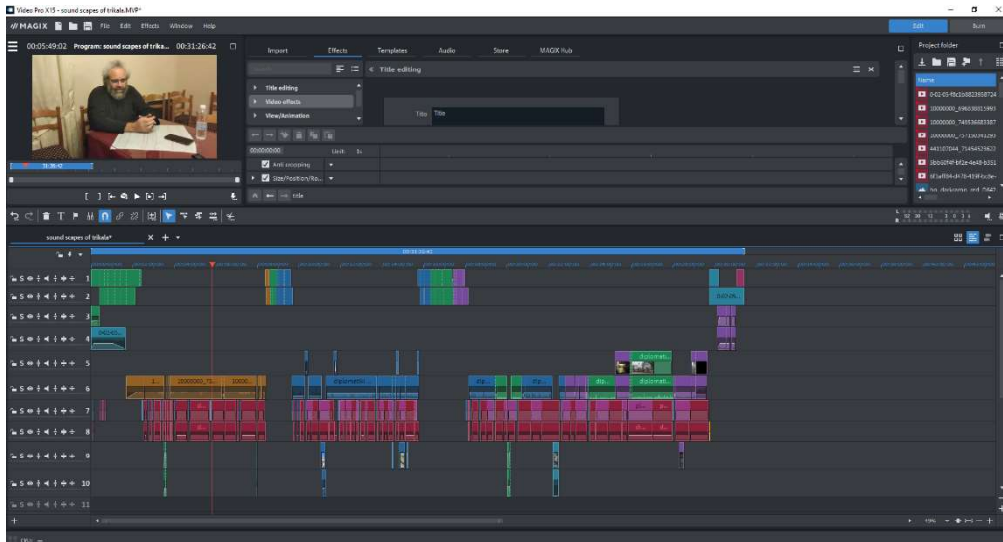

Εικόνα 17. Απόκομμα φωτογραφίας από το Samplitude Pro X8 κατά την επεξεργασία του ήχου

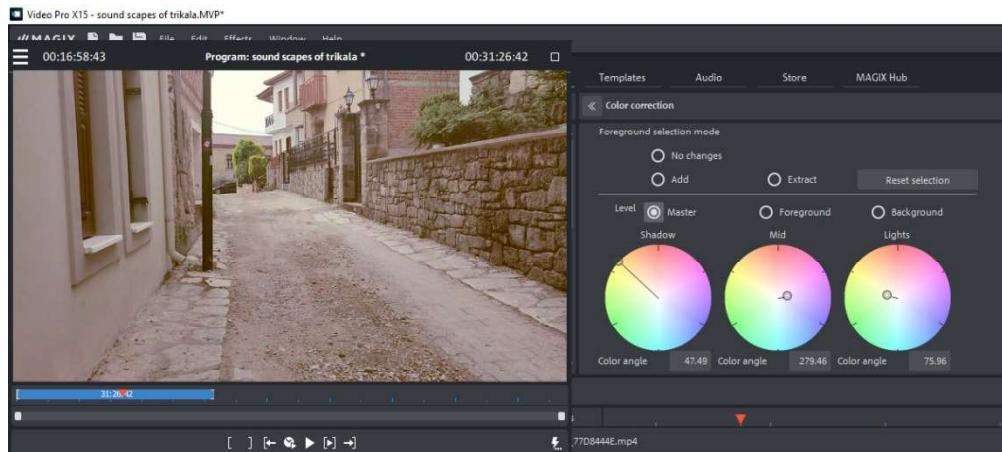

Εικόνα 18. Απεικόνιση των εφέ της επεξεργασίας και του καθαρισμού του ήχου

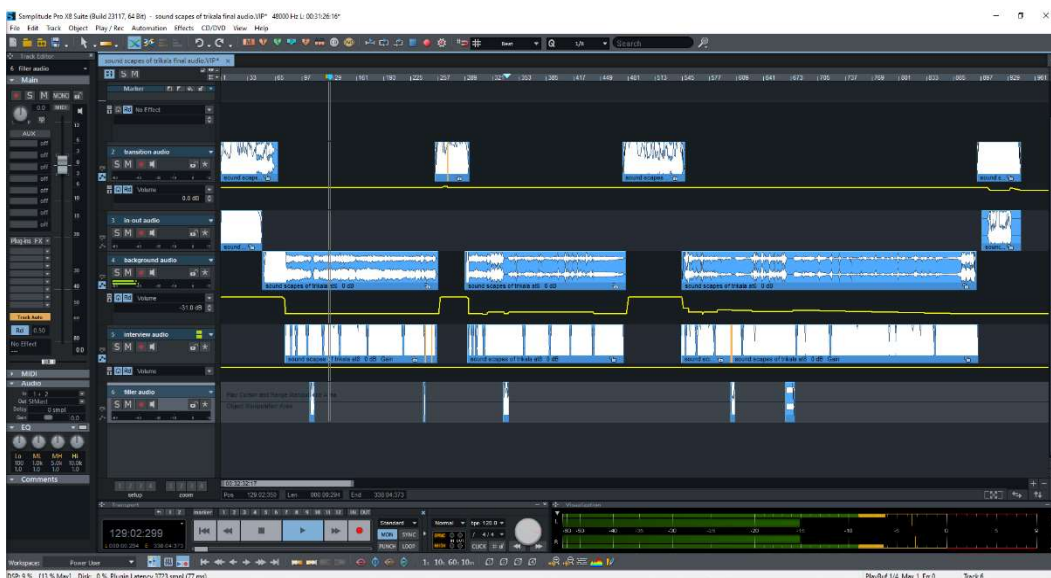
Κατά την δεύτερη φάση, στήθηκε η τελική μορφή του podcast και των βίντεο για την οποία χρησιμοποιήθηκαν τα πλάνα των συνεντεύξεων καθώς πλάνα και ήχοι από την πόλη των Τρικάλων (Εικόνα 22). Για τη επίτευξη του καλύτερου οπτικοακουστικού αποτελέσματος έγινε επεξεργασία των χρωμάτων (Εικόνα 23) και μίξη του ήχου του podcast και των βίντεο (Εικόνα 24).

Εικόνα 19. Απόκομμα φωτογραφίας από το Video Pro X15 κατά την τελική επεξεργασία του βίντεο

Εικόνα 20. Απόκομμα φωτογραφίας κατά την διόρθωση των χρωμάτων του βίντεο

Εικόνα 21. Απόκομμα φωτογραφίας από το Samplitude Pro X8 κατά την μίξη του ήχου

8. Συνεντεύξεις και παρατηρήσεις

8.1. Συμμετέχοντες

Για την υλοποίηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας έλαβαν μέρος στο ντοκιμαντέρ τρεις συμμετέχοντες οι οποίοι κατοικούν και δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στην πόλη των Τρικάλων. Οι συμμετέχοντες ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές και ηλικιακές ομάδες με σκοπό ο κάθε ένας να εκφέρει την άποψη του πάνω στο θέμα της εργασίας ανάλογα με την δική του οπτική.

Να σημειωθεί πως όλοι οι συμμετέχοντες έχουν δώσει την συγκατάθεση τους έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν τα λεγόμενα τους για τον σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

i. Πατήρ Αθανάσιος Τόμπας: Ιερέας με καταγωγή από τα Τρίκαλα, ηλικία 56 ετών, καθηγητής Βυζαντινής Μουσικής, Απόφοιτος Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πτυχιούχος ακορντεόν με δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής ο οποίος διδάσκει στην Ιερά Μητρόπολη Τρίκινης Γαρδικίου και Πύλης.

ii. Δέσποινα Παναγιώτου: Άνεργη/πρώην ελεύθερος επαγγελματίας με καταγωγή από τα Τρίκαλα, ηλικία 58 ετών, Απόφοιτη της σχολής Πολιτικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής με πρώην ερασιτεχνική ενασχόληση στο βιολί.

iii. Γεώργιος Γράβαλος: Μουσικός με καταγωγή από τα Τρίκαλα, ηλικίας 29 ετών, Απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με ειδικότητα στο μπουζούκι ο οποίος δραστηριοποιείται ως μουσικός σε στουντιακό και συναυλιακό περιβάλλον.

8.2. Δημιουργία Ερωτηματολογίου

Για τους σκοπούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από οκτώ ερωτήσεις. Οι πρώτες τρεις ερωτήσεις που τέθηκαν στους συμμετέχοντες είναι εισαγωγικές, σχετικά με την καταγωγή τους, το μορφωτικό τους επίπεδο και την σχέση τους με την μουσική. Οι υπόλοιπες ερωτήσεις σχετίζονται ειδικότερα με το αντικείμενο μελέτης της εργασίας, δηλαδή με τους ήχους της πόλης των Τρικάλων. Οι ερωτήσεις παρουσιάζονται με την συγκεκριμένη σειρά έτσι ώστε μέσα από τις απόψεις του κάθε συνεντευξιζόμενου να δημιουργηθεί μια γενική εικόνα της καθημερινής επαφής του με τους ήχους της πόλης. Επιπλέον, μέσα από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, σχηματίζεται μια ολοκληρωμένη εικόνα για το αν έχει αλλάξει η προσωπική τους άποψη, για τους ήχους και με ποιο τρόπο.

8.3. Ηχητική Ανάλυση

Μέσα από την διαδικασία της παραγωγής του συγκεκριμένου podcast προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με την ηχητική εικόνα των Τρικάλων. Αρχικά, μέσα από τα λεγόμενα και των τριών ατόμων μπορούμε να διακρίνουμε δύο επίπεδα τα οποία αποτελούν το σύνολο των ήχων της πόλης. Στο πρώτο επίπεδο ανήκουν οι γενικοί ήχοι μίας πόλης, όπως για παράδειγμα ο ήχος των αυτοκινήτων, οι φωνές των ανθρώπων, τα τιτιβίσματα των πουλιών κ.α.. Στο δεύτερο επίπεδο ανήκουν αποκλειστικά οι χαρακτηριστικοί ήχοι που μπορεί να

συναντήσει κάποιος στα Τρίκαλα, δηλαδή ο ήχος του Ληθαίου ποταμού που διασχίζει όλη την πόλη, ο ήχος του ρολογιού στο Βυζαντινό Φρούριο Τρικάλων αλλά και οι ήχοι των πολλών εκκλησιών, που αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα της πόλης αυτής. Τα παραπάνω δύο ηχητικά επίπεδα ενώ τα βιώνουν από κοινού όλοι οι συμμετέχοντες, ο καθένας τα αντιλαμβάνεται και τα ερμηνεύει με διαφορετικό τρόπο. Η καταγωγή του κάθε ατόμου, το μορφωτικό επίπεδο, ο χώρος επαγγελματικής δραστηριότητας του και η μουσική του παιδεία αποτελούν παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνουν την προσωπική ηχητική εικόνα του καθενός όσο αφορά της πόλη των Τρικάλων.

Μέσα από τις συνεντεύξεις ο κάθε ένας από τους συνεντευξιαζόμενους επέλεξε να εστιάσει σε κάποιους συγκεκριμένους ήχους της πόλης των Τρικάλων. Μερικοί από αυτούς είναι κοινά και κάποιοι διαφέρουν.

Στην πρώτη συνέντευξη, ο Πατήρ Αθανάσιου Τύμπα (βίντεο-παράρτημα 1922_01) εστίασε κυρίως στους ήχους των εκκλησιών των Τρικάλων και πιο συγκεκριμένα στις μελωδίες της Βυζαντινής μουσικής. Η εστίαση αυτή είναι αποτέλεσμα της ιδιότητας του ως ιερέας και καθηγητής της Βυζαντινής μουσικής. Η επαφή του με τους ήχους αυτούς σύμφωνα με τα λεγόμενα του ξεκίνησε από όταν ήταν παιδί, αφού και ο πατέρας του ήταν επίσης ιερέας. Ένα άλλο σημαντικό ηχητικό σημείο αναφοράς αποτελούν οι ήχοι των πουλιών, τους οποίους αναφέρει δύο φορές. Αρχικά ως τμήμα του ηχοτοπίου του Ληθαίου στην περιοχή στην οποία κατοικεί και στην συνέχεια ως ένα σημείο κατατεθέν της πόλης των Τρικάλων λόγω της παράδοσης των Τρικαλινών να έχουν στην αυλές και στα σπίτια τους διάφορα πτηνά ως κατοικίδια. Επιπλέον λόγω της τοποθεσίας της πατρικής του κατοικίας στην συνοικία του Βαρουσίου και της ιδιαίτερα έντονης παρουσίας εκκλησιών σε αυτήν, ο Πατήρ Αθανάσιος Τύμπας διακρίνει επίσης σαν σημαντικό ακουστικό γνώρισμα των Τρικάλων των ήχων των καμπανών. Λόγω του ρυθμού της καθημερινότητας του στην πόλη των Τρικάλων άλλοι ήχοι που ανέφερε ο Πατήρ Αθανάσιος είναι ο ήχος από τους “πελαργούς” (χήνες), ο ήρεμος ήχος της ροής του Ληθαίου ποταμού καθώς και ο ήχος της κίνησης των αυτοκινήτων.

Στην δεύτερη συνέντευξη, η Δέσποινα Παναγιώτου (βίντεο-παράρτημα 1922_02) εστίασε περισσότερο στον ήχο της Λαϊκής Αγοράς των Τρικάλων. Αυτό οφείλεται κατά βάσει στην τοποθεσία της επιχείρησής που διατηρούσε τα προηγούμενα χρόνια, έτσι ερχόταν σε καθημερινή επαφή με την λαϊκή αγορά, καθώς επίσης και στην τοποθεσία του πατρικού της σπιτιού το οποίο βρίσκεται στην καρδιά της λαϊκής αγοράς. Πέρα από τις αναφορές στους πολλούς και ποικίλους ήχους της λαϊκής αγοράς, αναφέρεται και στον ήχο του ποταμού και πιο συγκεκριμένα στον δυνατό και έντονο ήχο του καταρράκτη, στο κέντρο των Τρικάλων, θεωρώντας το χαρακτηριστικό σημείο για τα Τρίκαλα. Τέλος, επιπλέον αναφέρει και τους ήχους από ανθρώπους που μιλάνε, ήχους από αυτοκίνητα, ήχους από παιδιά στα σχολεία, οι οποίοι είναι ήχοι που αντιστοιχούν σε ένα αστικό περιβάλλον.

Τέλος στην τρίτη συνέντευξη, ο Γεώργιος Γράβαλος (βίντεο-παράρτημα 1922_03) εστίασε κυρίως στον ήχο του μπουζουκιού καθώς ο ίδιος παίζει επαγγελματικά και διδάσκει το συγκεκριμένο όργανο. Πέρα από την προσωπική του σχέση με τον ήχο του μπουζουκιού, αναφέρθηκε επίσης στον σημαντικό ρόλο του μπουζουκιού για την πόλη των Τρικάλων λόγω των πολλών σπουδαιών καλλιτεχνών και οργανοπαικτών της μουσικής στην οποία το μπουζούκι έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, που μέχρι και σήμερα ακούγεται σε διάφορες μεριές των Τρικάλων. Ένα ακόμη σημείο στο οποίο εστιάζει είναι οι ήχοι που ακούει στην καθημερινότητά του, κάποιοι από αυτούς είναι ο ήχος των αυτοκινήτων, ο ήχος του Ρολογιού στο Βυζαντινό Φρούριο Τρικάλων, ο ήχος των καμπανών και ο ήχος από τα μηχανήματα κοπής και επεξεργασίας ξύλου τα οποία συναντάει στην οικογενειακή του επιχείρηση. Τέλος

αναφέρεται στους ήχους του Ληθαίου ποταμού, των πουλιών και των θροισμάτων των φύλλων γύρω από αυτό ως χαρακτηριστικούς ήχους για τα Τρίκαλα και ένα σημαντικό σημείο καλλιτεχνικής έμπνευσης. Επίσης χαρακτηριστικό ήχο της πόλης θεωρεί τον ήχο του μπουζουκιού, λόγω της μεγάλης αλληλένδετης ιστορίας του με τα Τρίκαλα.

Με βάση τα λεγόμενα των τριών αυτών ανθρώπων καταλαβαίνουμε ότι τα βιώματα τους επηρεάζουν άμεσα την ακουστική αντίληψη που έχουν για την πόλη των Τρικάλων. Ειδικότερα, το επάγγελμα του καθενός καθορίζει κατά ένα βαθμό τους ήχους που συναντά και εστιάζει στην καθημερινότητα του. Για παράδειγμα η Δέσποινα Παναγιώτου ως ελεύθερος επαγγελματίας που διατηρούσε επιχείρηση στο κέντρο της λαϊκής αγοράς επέλεξε να εστιάσει στους ήχους της. Σημαντικό επίσης ρόλο στα σημεία που εστιάζει το κάθε άτομο μέσα στην καθημερινότητα του έχει η επαφή του με την μουσική. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι και ο πατήρ Αθανάσιος Τύμπας και ο Γεώργιος Γράβαλος ανέφεραν πολλούς διαφορετικούς μουσικούς και μελωδικούς ήχους. Συνεπώς, η ταυτότητα του κάθε ανθρώπου καθορίζει την ηχητική ταυτότητα που δίνει ο καθένας στην πόλη του.

9. Συμπεράσματα

Η γεωγραφική θέση, το φυσικό περιβάλλον, το έδαφος και το κλίμα, η ιστορία της και η πολιτιστική της κληρονομιά είναι τα χαρακτηριστικά που συνιστούν την φυσιογνωμία μιας πόλης και την κάνουν να διαφέρει από τις υπόλοιπες. Η πόλη των Τρικάλων, όπως και κάθε πόλη έχει ένα μέρος της ομορφιάς της Ελλάδας και είναι γνωστή για την πλούσια μουσική και καλλιτεχνική της παράδοση. Τα Τρίκαλα γεννούν χαρακτηριστικούς ήχους που τα κάνουν να ξεχωρίζουν από άλλες πόλεις της Ελλάδας. Ως γνωστόν, η πόλη διέρχεται από τον ποταμό Ληθαίο που της προσδίδει μια ιδιαίτερη και μοναδική ομορφιά. Όταν κάποιος βρεθεί κοντά στις όχθες του ποταμού μπορεί να ακούσει τους ήχους από τους καταρράκτες του, τις φωνές από τις πάπιες που ζουν μέσα σε αυτό και αυτοί οι δύο ήχοι μαζί συγκροτούν ένα από τα χαρακτηριστικά ηχοτοπία αυτού του τόπου.

Στο μέρος των συνεντεύξεων όπου οι τρεις συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση για το ποιους ήχους ξεχωρίζουν μέσα στην πόλη των Τρικάλων πέρα από τους ήχους που ο κάθε ένας επέλεξε να εστιάσει και οι τρεις αναφέρθηκαν από κοινού στους ήχους που προέρχονται από το ποτάμι. Το γεγονός αυτό γίνεται κατανοητό αν σκεφτεί κανείς ότι ο Ληθαίος ποταμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πόλης. Μέσα από την έρευνα αυτή συμπεραίνουμε ότι τα ηχώσημα των Τρικάλων είναι ο ήχος του Ληθαίου ποταμού και ο ήχος των καμπανών από τις πολλές εκκλησίες. Η ιδιαίτερη τοποθεσία του Ληθαίου ποταμού που διασχίζει όλη την πόλη των Τρικάλων, τον καθιστά ένα σήμα κατατεθέν για τα Τρίκαλα, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας για όλους τους κατοίκους της, και τον καθιστά μία ιδιαίτερη ηχητική πηγή σε σχέση με τους ήχους του αστικού περιβάλλοντος. Αυτή η έντονη και ιδιαίτερη παρουσία του Ληθαίου τον καθιστά ένα ηχώσημο και ορόσημο της πόλης. Ο ήχος των εκκλησιών αποτελεί ηχώσημο των Τρικάλων λόγω του μεγάλου αριθμού ενεργών εκκλησιών μέσα στην πόλη και της στενής σχέσης των κατοίκων με την χριστιανική θρησκεία.

Το αποτέλεσμα της εργασίας επιβεβαιώνει τις θεωρητικές απόψεις για τα ηχοτοπία που υποστηρίζουν ότι αυτά προσδιορίζονται από τον ακροατή ο οποίος ζει και αλληλοεπιδρά με το περιβάλλον γύρω του. Μέσα από όλη την διαδικασία έρευνας και παρατήρησης των ηχοτοπιών της πόλης και μέσω των περιπάτων στα στενά της συνειδητοποιούμε ότι η εικόνα που είχαμε μέχρι εκείνη την στιγμή για τα ηχοτοπία, σταδιακά αλλάζει καθώς οι ανάγκες της συγγραφής της εργασίας, μας οδηγούν “έξω” από το συνηθισμένο και το γνώριμο και αντ’ αυτού μας ωθούν στην επί τούτου παρατήρηση και ανάλυση των ήχων. Ειδικότερα, η αναζήτηση των διαφόρων ήχων των Τρικάλων μας οδήγησε σε περιοχές και ήχους που υπό άλλες συνθήκες δεν θα είχαμε την ευκαιρία να ακούσουμε λόγω των ρυθμών της καθημερινότητας μας. Με αυτό τον τρόπο, γίνονται πιο κατανοητά τα στοιχεία που αποτελούν το ιδιαίτερο ηχοτοπίο αυτής της πόλης.

Για τους παραπάνω λόγους και μερικούς επιπλέον, μέσα από την έρευνα και περάτωση της εργασίας έχει αλλάξει σημαντικά ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζουμε ηχητικά την πόλη των Τρικάλων. Μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας και της εμβάθυνση στην ιστορία των Τρικάλων και ειδικότερα μέσα από την αναζήτηση και καταγραφή ήχων και πλάνων για τους σκοπούς του podcast γεννήθηκε μία βαθύτερη εκτίμηση για την πόλη αυτή και για τα διάφορα σημεία ηχητικού, οπτικού και ιστορικού ενδιαφέροντος. Επίσης, άλλαξε και ο τρόπος που προσεγγίζουμε την ακρόαση των ήχων γύρω μας και ιδιαίτερα τους ήχους μίας πόλης, πλέον μπαίνουμε στην διαδικασία όχι απλής ακρόασης, αλλά αναζήτησης ιδιαίτερων και συγκεκριμένων ήχων καθώς και στην διαδικασία σκέψης της βαρύτητας και της σημασίας τους στο ολικό ηχητικό περιβάλλον.

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα εργασία, είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να αναφερθούμε σε ορισμένες προοπτικές εξέλιξης των ζητημάτων της. Πιο συγκεκριμένα, το θέμα αυτό θα μπορούσε να μελετηθεί σε μεγαλύτερο δείγμα ατόμων που θα αντιπροσωπεύει καλύτερα τον γενικό πληθυσμό της πόλης. Μία άλλη μελέτη που θα μπορούσε να γίνει στην πόλη των Τρικάλων αλλά και γενικότερα σε οποιαδήποτε άλλη πόλη, είναι η ιστορική εξέλιξη των ηχοσημων της κάθε πόλης, όπως για παράδειγμα αν αυτά αλλάζουν ή ακόμη και αντικαθίστανται και τους λόγους αυτής της αλλαγής ή αντικατάστασης, μέσω μελέτης ιστορικών και γραπτών πηγών. Επιπλέον, τα Τρίκαλα ως μία σύγχρονη πόλη, είναι βάσει το Schafer, ένα ηχοτοπίο χαμηλής πιστότητας. Έτσι μία επιπλέον μελέτη που μπορεί να γίνει μέσω του πεδίου της ακουστικής οικολογίας, είναι το πως τα Τρίκαλα μπορούν από ένα ηχοτοπίο χαμηλής πιστότητας να μετατραπούν όσο το δυνατόν περισσότερο σε ένα υψηλής πιστότητας. Τέλος, θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον η μελέτη της σχέσης του ήχου και του τόπου και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας με πιθανή την σύγκριση αυτών μεταξύ τους.

10. Παράρτημα

Ερωτήσεις Συνέντευξης:

- ❖ Πως ονομάζεστε - Τι ηλικία έχετε - Τι επαγγέλλεστε;
- ❖ Ποια είναι η καταγωγή σας;
- ❖ Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο και ποια η σχέση σας με την μουσική;
- ❖ Ποιους ήχους συναντάτε στην καθημερινότητα σας;
- ❖ Ποιοι από αυτούς τους ήχους της καθημερινότητας σας είναι οικείοι και γιατί;
- ❖ Πόσο συχνά ακούτε τους ήχους αυτούς και ποια ήταν η πρώτη φορά που τους ακούσατε;
- ❖ Έχει αλλάξει η αντίληψη αυτών των ήχων για εσάς μέσα στα χρόνια; Και αν ναι πως;
- ❖ Ποιους ήχους έχετε συσχετίσει άμεσα με τα Τρίκαλα και γιατί;

11.Βιβλιογραφία

Ξένη Βιβλιογραφία

- Allen, Aaron S. 2013. “Ecomusicology [ecocritical musicology].” *Grove Music Online* Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.A2240765>
- Chion, Michel. 2019. “The Three Listening Modes.” *Audio-Vision: Sound on Screen*. Columbia University Press
- Grinfeder, Elie, Lorenzi, Christian, Hauptert, Sylvain and Sueur, Jérôme. 2022. “What Do We Mean by ‘Soundscape’? A Functional Description.” *Frontiers in Ecology and Evolution* 10 (June). <https://doi.org/10.3389/fevo.2022.894232>.
- Westerkamp, Hildegard. 1974. "Soundwalking". *Sound Heritage*. Volume III Number 4. Victoria B.C.
- Mitchell, Andrew, Aletta, Francesco, Oberman, Tin and Kang, Jian. 2023. “How do we define soundscape?” *Proceedings of the 10th Convention of the European Acoustics Association Forum Acusticum. Torino 11 – 15 September* <https://www.doi.org/10.61782/fa.2023.0359>
- Schafer, Murray R. 1994. *The Soundscape Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Destiny Books

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Γοργογέτας, Σωτήριος. 2003. “Αρχοντικά και νεοκλασικά κτίρια των Τρικάλων” στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Δημητριάδης, Σταύρος, Πομπόρτσης, Ανδρέας, και Τριανταφύλλου, Ευάγγελος. 2018. “Συμπύεση κατά MPEG” στο *Τεχνολογία Πολυμέσων Θεωρία και Πράξη*. Εκδόσεις Τζιόλα.
- Ετμεκτσόγλου, Ιωάννα. 2014. *ΒΑΣΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΑΚΟΥΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ & ΕΝΗΛΙΚΟΥΣ: ΤΟ ΗΧΟΤΟΠΙΟ & ΟΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΗΧΩΝ ΤΟΥ*. Ελληνική Εταιρία Ακουστικής Οικολογίας. Κέρκυρα
- Ζιάκας, Γεώργιος. 1974. *Ο Ασκληπιός Ιστορικά-Αρχαιολογικά-Λαογραφικά περιφέρειας Τρικάλων, Τόμος 6^{ος}*. Έκδοσις Φιλαρχαίου Εταιρίας Τρίκκης.

- Ζιάκας, Γεώργιος. 1978. *Αρχαιότητες – Μνημεία Νομού Τρικάλων*. Έκδοσις Φιλαρχαίου Εταιρίας Τρίκκης.
- Ζιάκας, Γεώργιος. 1981. *Ο Ασκληπιός Ιστορικά-Αρχαιολογικά-Λαογραφικά περιφέρειας Τρικάλων, Τόμος 9^{ος} – 10^{ος}*. Έκδοσις Φιλαρχαίου Εταιρίας Τρίκκης.
- Ζιάκας, Γεώργιος. 1992. “Τρικαλινοί-Θεσσαλικοί-Αρχαιολογικοί μύθοι-Αρχαία Θεσσαλικά Τοπωνύμια και Ονόματα” στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 1992*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Καραγιώργος, Στέλιος. 2017. “Ένα όνειρο που έγινε πραγματικότητα” Συνέντευξη από Σωτήρη Κύρμπα. *Εφημερίδα διάλογος*, Μάρτιος 06.
- Καραμέτου, Αναστασία. 2003. “Πάρκο δράσης το Φρούριο Τρικάλων” στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Κατσόγιαννος, Νεκτάριος. 1988. *Τα Τρίκαλα άλλοτε και τώρα*. [χ.ό.].
- Κατσόγιαννος, Νεκτάριος. 2001. *Τα Τρίκαλα και οι συνοικισμοί τους*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Κέφαλος, Ευάγγελος. 2019. *Εφαρμοσμένη Ψηφιακή Τεχνολογία Ήχου*. Εκδοτικός Όμιλος Ιων.
- Κλειδωνόπουλος, Γεώργιος. 2003. “Βαρούσι, η πολιτιστική μας ταυτότητα”. στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Μπαντέκας, Ιωάννης. 2003. “Η γεωλογία της λοφοσειράς των Τρικάλων” στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.
- Νημάς, Θεόδωρος. 2018. *Ιστορία και Μνημεία των Επαρχιών Τρικάλων και Καλαμπάκας Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Εκδοτικός Οίκος Κ. & Μ. Σταμούλη.
- Παπαστεργίου, Κωνσταντίνος. 2021. *Ασκληπιός, Ο Πρώτος Γιατρός Χωρίς Σύνορα*. Εκδόσεις Γένεσις.
- Σούλιος, Νικόλαος. 2003. “Χορός και παραδοσιακοί χοροί στα Τρίκαλα” στο *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003*. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων.

- Στεφάνου, Δανάη. 2004. “Μουσικό Περιβάλλον/ Περιβαλλοντική Μουσική: από τη Σύνθεση στην Οικολογία” *Πρακτικά Α Διεπιστημονικού Συνεδρίου Επιστήμης και Τέχνης Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Σύρος 1-3 Οκτωβρίου*
- Τριανταφύλλου, Θεολόγης. 1977. *Τα παλιά Τρίκαλα, Αναμνήσεις και Ιστορήματα, Τόμος Β΄*. [χ.ό.].
- Χατζηαγγελάκης, Λεωνίδας Π., 2012. “ΛΔ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων” στο *2000-2010 από το ανασκαφικό έργο των Εφορειών Αρχαιοτήτων*. Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού.

Σύνδεσμοι

- dotrik.gr. n.d.. “Για το ωδείο”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 http://dotrik.gr/?page_id=10
- ellinismosonline.gr. n.d.. “Κέντρο Ελληνικής Μουσικής Τρικαλινών Δημιουργών” Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 <https://www.ellinismosonline.gr/el/business/kentro-ellinikis-moysikis-trikalinon-dimioyrgon>
- madeintrikala.gr. n.d.a. “Βαρούσι”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/varousi-trikala-palia-polh/>
- madeintrikala.gr. n.d.β. “Βυζαντινό Κάστρο Τρικάλων”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/byzantino-kastro-trikalon/>
- madeintrikala.gr. n.d.γ. “Ιστορία και Πολιτισμός”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/trikala-istoria-kai-politismos/>
- madeintrikala.gr. n.d.δ. “Ληθαίος Ποταμός”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/trikala-lhthaios-potamos/>
- madeintrikala.gr. n.d.ε. “Λόφος Προφήτη Ηλία”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/trikala-lofos-profith-hlia/>
- madeintrikala.gr. n.d.στ. “Μύλος Ματσόπουλου”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/mylos-matsopoulou-trikala/>

- madeintrikala.gr. n.d.ζ. “Παλιά Αγορά Τρικάλων”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/palia-agera-trikalon/>
- madeintrikala.gr. n.d.η. “Πάρκο Ματσόπουλου”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://madeintrikala.gr/parko-matsopoulou-trikala/>
- municipalchoirtrikala.gr. n.d. “Ιστορικό”. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://municipalchoirtrikala.gr/profile/>
- Wikipedia contributors. n.d. "Soundscape," Wikipedia, The Free Encyclopedia. Τελευταία τροποποίηση 11 August 2024, 17:53 (UTC). <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Soundscape&oldid=1239811083> (09/09/24)
- Γραφείο Τύπου Δήμου Τρικάλων. 2024. “Οφειλόμενη τιμή: “Δημοτικό Στάδιο Τρικάλων Χρήστος Παπανικολάου - Σοφία Σακοράφα”” Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 <https://trikalacity.gr/ofeilomeni-timi-dimotiko-stadio-trikalon-christos-papanikolaoy-sofia-sakorafa/>
- Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία. n.d. "Τρίκαλα Ημαθίας" Τελευταία ημερομηνία προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. [http://emy.gr/emy/el/climatology/climatology_city?perifereia=Central%20Macedonia&poli=Trikala Imathia](http://emy.gr/emy/el/climatology/climatology_city?perifereia=Central%20Macedonia&poli=Trikala%20Imathia)
- Κατσαρός, Κωνσταντίνος. 2014. “Πάρκο και Μύλος Ματσόπουλου” *Η Εργοτεχνική Ιστορία Των Τρικάλων*. Ιουνίου 06. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 https://ergotexniki.blogspot.com/2014/06/blog-post_2026.html
- ΛΔ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. n.d.. “Αρχαιολογικός χώρος αρχαίας Τρίκκης”. *trikalacity.gr*. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://trikalacity.gr/building/archaiologikos-choros-archaias-trikkis/>
- Μαντζανά, Κρυστάλλω. n.d.a. “Βυζαντινό Κάστρο Τρικάλων, παλιά πόλη Βαρούσι”. *ΟΔΥΣΣΕΥΣ*. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=2005

- Μαντζανά, Κρυστάλλω. n.d.β. “Οθωμανικό Τέμενος Οσμάν Σαχ (Κουρσούμ Τζαμί)”. *ΟΔΥΣΣΕΥΣ*. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. http://odysseus.culture.gr/h/3/gh352.jsp?obj_id=5585
- Μπακοβασίλης, Σωτήρης. 2019α. “Οι Ιεροί Ναοί των Τρικάλων (Α’ Μέρος)”. *trikalacity.gr*. Απριλίου 22. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 <https://trikalacity.gr/oi-ieroi-naoi-ton-trikalon-a-meros/>
- Μπακοβασίλης, Σωτήρης. 2019β. “Οι Ιεροί Ναοί των Τρικάλων (Β’ Μέρος)”. *trikalacity.gr*. Απριλίου 23. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024 <https://trikalacity.gr/oi-ieroi-naoi-ton-trikalon-v-meros/>
- Μιχαλάκης, Θανάσης. n.d.. “Μουσείο Τσιτσάνη - Παλιές Φυλακές”. *trikalacity.gr*. Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 09 Σεπτεμβρίου 2024. <https://trikalacity.gr/building/kentro-erevnas-mousio-vas-tsitsani/>
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. n.d.. "Τρίκαλα," Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Τελευταία τροποποίηση 27 Αυγούστου 2024, 20:27(UTC). <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Τρίκαλα&oldid=10714865> (09/09/24)